

Crnogorski glasnik

GODINA XII. _ BROJ 68. _ OŽUJAK-TRAVANJ / MART-APRIL_ 2011.

Dr. sc. Radomir Pavićević – Član savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske	3
TRIBINA U CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU Obnavljanje crnogorskog identiteta	6
PREDSTAVLJANJE KNJIGE Književno stvaralaštvo Albanaca iz Crne Gore	12
DANI CRNOGORSKE KULTURE 2011. Izložba Vladimira Đuranovića u Zagrebu	18
DJELOVANJE NZCH I VIJEĆA CRNOGORACA U Rijeci predstavljena izdanja NZCH	21
Sredstva za programe NZCH	22
Pismo Crnogorcima u Puli	23
IZ CRNE GORE I SVIJETA Susret predstavnika crnogorskih iseljenika u Kranju	24
Ratifikovan sporazum o zaštiti prava manjina	25
Okrugli sto o Crnogorcima u Sloveniji	25
Predstavljena knjiga „Crnogorci u Vojvodini“	25
ŽENE U CRNOGORSKOJ ISTORIJI Crnogorka zadivila austrougarske vojnike „Žene u Crnoj Gori od 1790. do 1915.“	26
FELJTON Dr. Sekula Drljević – Prilozi za biografiju	28
PRILOZI ZA ANTROPOGEOGRAFSKE STUDIJE Slobodan Medojević: Crnogorci – senjski uskoci	32
LIJEPA NAŠA CRNA GORO Marko Mimović: Gorske vedrine	34
DA SE NIKAD NE PONOVI Svjedoci jednog bombardovanja	36
GALERIJA „MONTENEGRINA“ Izložba slika likovne udruge „Matulji“	37
„Pogled u Durmitor“ iz Splita i Pule	38
Ciklus slika „Istra“ Branislava Kladnika u Rijeci	40
Novi ciklus slika Branislava Kladnika u Zagrebu	41
Pjesnikinja Maja Perfiljeva u Crnogorskom domu	42
ĐETIĆI NA FAŠNIKU Predstavnici Crne Gore u karnevalskoj povorci	43
IN MEMORIAM Marija Grahovac	44
Vaso Bubanja	44
Vukadin Zečević	45
IZ STARE CRNOGORSKE ŠTAMPE	46
GALERIJA „MONTENEGRINA“	47
NOVI NASLOVI	47
PREDUSKRŠNJA DRUŽENJA	48

Izdavači:
**NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
 I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE
 GRADA ZAGREBA,**
 Zagreb, Trnjanska cesta 35, Tel/Fax: 01/6197 078, 01/6314 263,
 E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr,
montenegro@net.amis.hr
 Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
 Za izdavača: **dr. sc. Radomir Pavićević**
 i **prof. emer. dr. sc. Veselin Simović**
 Glavni i odgovorni urednik: Zoran Drašković
 Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Grahovac,
 Danilo Ivezić, Dragutin Lakić, Svetozar Pejović, Nataša Rašović
 Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o.
 Rukopisi se ne vraćaju. Naklada/Tiraža 1000

Čestitamo 8. mart

MORA DOĆI JOŠ JEDNO PROLJEĆE

Očima crnim, crnim kao grožđe, crnim
 dubokim, neizmjereno, dubokim
 licem
 breskvinog cvijeta, bademovog
 tijelom balerine
 nehotice, potpuno nehotice
 u me se uvlačiš
 ti što ime ti ne znam.
 Al' da li se srca otvaraju
 kao jabuka prepolovljena
 da li se misli razbijaju
 kao tek razbijeni orah?
 Mora doći još jedno proljeće
 da ti veo pletem od šljivinog cvijeta.

DUHET TË VIJË EDHE NJË PRANVERË

Me sytë
 të zi, rrush të zi, të zi
 të thellë, sa s'thuhet, të thellë
 me fytyrë
 të lulepjeshkave, të lulebajamave
 me trup balerine
 padashur, krejt padashur
 po zë vend në mua
 ti që as emrin s'ta di.
 Po, a hapen zemrat
 si molla që ndahet përgjysmë
 po, a zbërthehen mendjet
 si arra e posathyer?
 Duhet të vijë edhe një pranverë
 që ta derdh vellon nga lulekumbullat.

Hadži Šabani

(„PROZOR OSTAVI OTVOREN“,
 Panorama književnog stvaralaštva
 Albanaca iz Crne Gore, Zagreb, 2010.)

DR. SC. RADOMIR PAVIĆEVIĆ IMENOVAN ČLANOM SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE REPUBLIKE HRVATSKE

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

Na temelju članka 36. stavka 1. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (Narodne novine, br. 155/2002, 47/2010 i 80/2010) i članka 30. stavka 4. Zakona o Vladi Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 101/1998, 15/2000, 117/2001, 199/2003, 30/2004 i 77/2009), Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 17. ožujka 2011. godine donijela

RJEŠENJE

o imenovanju dijela članova Savjeta za nacionalne manjine

1. Za članove Savjeta za nacionalne manjine, iz reda osoba koje predlažu vijeća nacionalnih manjina, s danom 27. ožujka 2011. godine, imenuju se:
  - Nikola Mak, predložnik Vijeća njemačke nacionalne manjine
  - Darko Šonc, predložnik Vijeća slovenske nacionalne manjine
  - Marija Semenjuk Simeunović, predložnica Vijeća ukrajinske nacionalne manjine
  - Angel Mitrevski, predložnik Vijeća makedonske nacionalne manjine
  - Zvonko Kostelnik, predložnik Vijeća rusinske nacionalne manjine
  - Branka Baksa, predložnica Vijeća slovačke nacionalne manjine.
2. Za članove Savjeta za nacionalne manjine, iz reda istaknutih kulturnih, znanstvenih, stručnih i vjerskih djelatnika, koje su za članove predložile manjinske udruge i druge organizacije manjina, vjerske zajednice, pravne osobe i građani pripadnici nacionalnih manjina, s danom 27. ožujka 2011. godine, imenuju se:
  - Aleksandar Tolnauer, predstavnik židovske nacionalne manjine
  - Veselko Čakić, predstavnik srpske nacionalne manjine
  - mr. sc. Bashkim Shehu, predstavnik albanske nacionalne manjine
  - dr. sc. Nives Rittig Beljak, predstavnica austrijske nacionalne manjine
  - dr. sc. Radomir Pavićević, predstavnik crnogorske nacionalne manjine.

Klasa: 080-02/11-01/61

Urbroj: 50304/2-11-01

Zagreb, 17. ožujka 2011.

PREDSJEDNICA

Jadranka Kosor, dipl. iur.

OBRAZLOŽENJE PRIJEDLOGA KANDIDATURE DR. SC. RADOMIRA PAVIĆEVIĆA ZA ČLANA SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE

Dr. sc. Radomir Pavićević istaknuti je znanstvenik, kirurg i humanist. Kao znanstvenik istraživač, osnivač i voditelj Laboratorija za genetiku raka (Primarni referalni laboratorij evropskog multicentričnog istraživanja i aplikacije tumor markera) do odlaska u mirovinu (2008), stekao je svjetsku reputaciju i priznanja. O tome svjedoči činjenica da mu je stalno bio otvoren pristup najboljim svjetskim laboratorijima i da je postao član vodećih profesionalnih udruženja Evrope i SAD-a. U organizaciji *CHI (Cambridge Healthtech Institute)* i njegova velikog znanstvenog projekta *Human Genome Project USA*, od 1997. godine izlaze svoje radove na brojnim skupovima (u San Francisku, Seattlu, Berkleyu, Baltimoru, Meclenu, Newyorku, Washingtonu, Torontu, Tokiu, Nici, Cannesu, Monacu, Perthu) i objavljuje ih u vodećim svjetskim znanstvenim i stručnim časopisima. Što mu omogućuje i studijske boravke na Stanfordu, Bethesdi, Hopkinsu, Berkleyu, UCLA-u.

Član je znanstvenih udruženja: Kirurške sekcije Hrvatskog Liječničkog zbora, Kardio-torako-anesteziološkog društva Hrvatske, Hrvatskog antropološkog društva, Hrvatskog genetičkog društva, Hrvatskog društva sudskih vještaka, European Thoracic Surgery Society, American Thoracic Society, International Union of Anthropological and Ethnological Sciences, New York Academy of Science ...

Obrazloženje za kandidaturu dr. sc. Radomira Pavićevića upravo za člana Savjeta za nacionalne manjine iz „reda istaknutih kulturnih, znanstvenih, stručnih i vjerskih djelatnika pripadnika nacionalnih manjina“ može se ovako sažeto izložiti:

Od 2001. godine dr. sc. Radomir Pavićević je predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Tri su prepoznatljiva motiva odredila njegovo djelovanje u vođenju Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Najprije, želja da se očuva „crnogorsko biće“ u Hrvatskoj (koje je od 1991. do 2001. prepолоvljeno), sa svojstvenim mu etičkim kodeksom. Nadalje, uvjerenje da Crnogorci nisu građani drugog reda u hrvatskom društvu, da njihov ne samo pravi status nego i zbiljski ugled ovise pretežno o njima samima, o njihovoj sposobnosti da očuvaju i razviju vlastiti individualitet. Naposljetku, znanje o tome da je za samoodržanje Crnogoraca (da se ne „odnarde“) nužna suverena i demokratska matična država, uz puno poštovanje prava građana Crne Gore da sami odlučuju o svojoj sudbini.

Od samog početka (izborom za predsjednika 2001), Radomir Pavićević je djelovanje Zajednice organizacijski i programski jasno postavio. Organizacijski, da bi doista bila autentična zajednica svojih pripadnika (Crnogoraca i prijatelja Crne Gore) NZCH se morala transformirati u demokratski savez svojih udruženja, a Predsjedništvo NZCH u koordinatora i idejnog usmjerivača njihova zajedničkog djelovanja. Što je i provedeno. Demokratska decentralizacija NZCH provodila se, međutim, veoma postupno i s brojnim poteškoćama. Zajednica je s početka obuhvaćala samo udruženja u Zagrebu, Rijeci i Splitu. U samom Zagrebu bilo je čak tri udruženja, za što nije bilo nikakve potrebe ni opravdanja. Bile su potrebne godine njegovih napora i upornih uvjeravanja da se zagrebačka udruženja ujedine, da se proširi krug udruženja po ostalim gradovima, kao što su Pula, Rovinj, Umag, Karlovac, Osijek. U tom poslu, Pavićević nije štedio svoje vrijeme i energiju, obilazeći gradove i ljude. Primjerice, u Puli je prvo okupljanje Crnogoraca organizirao pozivom na sastanak preko Radio Pule!

U gorljivom i neslomljivom uvjerenju da je dužnost Zajednice i njezina vodstva da okupi i organizira Crnogorce u svim hrvatskim sredinama u kojima žive, najprije u gradovima a potom i županijama, Pavićević je smatrao svojom svetom zadaćom ohrabriti i osposobiti takve sredine da same povedu brigu o svom identitetu i kulturnoj autonomiji.

Na programskom planu, mogu se izdvojiti dva osnovna dostignuća. Prvo su „Dani crnogorske kulture“, koji se u suradnji s Ministarstvom kulture Vlade Crne Gore, uspješno organiziraju već osam godina (s nizom prvorazrednih izložbi, koncerata, kazališnih predstava, filmova crnogorskih umjetnika). Drugo je izdavačka djelatnost, koja je postala i zaštitni znak NZCH kao „kulturne zajednice“, s nekoliko biblioteka, više desetaka naslova knjiga, a u suradnji s partnerima kako u Crnoj Gori (Matica crnogorska,

Hrvatsko građansko društvo), tako i u Hrvatskoj (Skaner studio, Antibarbarus, Disput). Pravi mali podvig predstavlja njegovo priređivanje za štampu djela Vladislava Brajkovića (Knin, 1905 - Zagreb, 1989) istaknutog akademika (višestrukoga), teoretičara pomorskog prava svjetskog glasa, sveučilišnog profesora (u Subotici, 1937-1941; u Zagrebu, 1941-1975) i Admirala „Bokeljske mornarice 809“. Taj je impozantni izdavački projekt ostvario uz pomoć najuglednijih hrvatskih i crnogorskih znalaca pomorskog prava, a u suradnji s Hrvatskim građanskim društvom iz Kotora i Bokeljskom mornaricom 809 iz Kotora (Život i djelo *Vladislava Brajkovića I-II*, 2004. i 2005).

Nezamjenjiv i izuzetan je Pavićevićev angažman u povezivanju Zajednice s matičnom državom, kako njezinim službenim institucijama (ministarstvima kulture, nauke i vanjskih poslova; Vladom, Parlamentom i Predsjednikom države), tako i nevladinim udruženjima. Pritom se mora naglasiti da je suradnju s Maticom crnogorskom, s kojom je i u prijašnjem razdoblju NZCH održavala bliske kontakte, uzdigao u stratešku institucionaliziranu vezu, pretvorivši Zajednicu u najistaknutiji autonomni punkt Matice crnogorske, kao najšireg nacionalnog kulturnog pokreta, u inozemstvu. Nisu ništa manje važni rezultati u povezivanju i suradnji Zajednice s Hrvatskim građanskim društvom iz Kotora, u duhu gesla da su „nacionalne manjine“ istinsko bogatstvo demokratskih država i modernih društava. Valja naglasiti da takva bliska suradnja i međusobno razumijevanje nisu bile posljedicom bitnog poboljšanja međudržavnih odnosa između Crne Gore i Hrvatske, nego da su, upravo obrnuto, prethodile tom poboljšanju i umnogome ga olakšale.

Angažman u organizaciji svjetskog kongresa iseljništva na Cetinju (u ljeto 2000) bio je samo početak Pavićevićeva djelovanja na tom planu. Na kongresu je bio izabran za člana Koordinacionog odbora novoformirane Crnogorske svjetske asocijacije (CSA). Zajedno s članovima tog tijela iz Zajednice (Lalovićem i Banovićem), razvio je veliku aktivnost na internacionalizaciji crnogorskoga državnog pitanja. Pisali su pisma svim relevantnim međunarodnim faktorima i instancama, tumačili stranim diplomatima u Hrvatskoj temeljne političke razloge i pravne osnove Crne Gore da se konstituiraju kao suverena država i međunarodnopravni subjekt. Pavićević se osobito zalagao za to da se CSA pretvori u zbiljsko okupljanje crnogorskog iseljništva, pokušavajući, s jedne strane, da se njezino djelovanje striktno statutarno normira i ostvari povezanost s Ujedinjenim Narodima (po uzoru na židovsku dijasporu), dok je, s druge strane, nastojao u njezin rad uključiti i crnogorsko iseljništvo u Evropi (obilazak Slovenije, Austrije, Njemačke, Švicarske, Mađarske).

Pavićevićeva je nedvojbeno zasluga da će budući objektivni kroničar djelovanja Zajednice u prvom desetljeću trećeg milenija u tranzicijskoj Hrvatskoj to razdoblje zacijelo nazvati razdobljem istinske demokratizacije, konsolidacije i bitnog jačanja organiziranog prisustva i utjecaja Crnogoraca u Hrvatskoj.

Priznanje takvoga njegova angažmana, koji je relevantan ne samo za crnogorsku nacionalnu zajednicu u Hrvatskoj, zacijelo je činjenica da je danas i ugledni član pododbora Hrvatskog sabora za ljudska prava i manjine.

Za svoje životno djelo doživio je visoko priznanje predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, koji je u povodu Dana neovisnosti 8. listopada 2009. odlikovao liječnika, znanstvenika i humanista dr. Radomira Pavićevića „Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske“ za „osobite zasluge za zdravstvo, socijalnu skrb i promicanje moralnih društvenih vrednota“, a na prijedlog Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, Bokeljske mornarice i Dragovoljaca domovinskog rata iz Dubrovnika.

Iz svih izloženih razloga, sa zadovoljstvom predlažemo dr. sc. Radomira Pavićevića, istaknutoga znanstvenog i javnog djelatnika, pripadnika crnogorske nacionalne manjine, kao kandidata za članstvo u Savjetu za nacionalne manjine. S uvjerenjem da čovjek njegova intelektualnog profila, poznavanja problema manjina i njihova položaja u hrvatskom društvu, njegove osvjedočene spremnosti na odgovoran kolektivni rad, zbog čega i uživa podršku i uvažavanje cijele naše Nacionalne zajednice, da upravo takav čovjek može veoma kvalitetno pridonijeti da novi Savjet za nacionalne manjine bude, kao i dosada u protekla dva mandata, na razini svojih ustavnih obveza i civilizacijskih zadaća u zaštiti i razvijanju prava svih hrvatskih građana pripadnika nacionalnih manjina.

Predsjedništvo NZCH

Aktualni politički trenutak Crne Gore

OBNAVLJANJE CRNOGORSKOG IDENTITETA

Dana 12. aprila u Crnogorskom domu u Zagrebu, na tribini „Aktualni politički trenutak Crne Gore“, gostovao je književnik, televizijski autor i publicista Rajko Cerović s temom „Obnavljanje crnogorskog identiteta“. Na tribini – koju je organizovalo Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, uz pomoć Predstavnik crnogorske nacionalne manjine u Zagrebačkoj županiji g. Vujadina Prelevića – razgovor s g. Cerovićem vodio je predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba prof. emer. dr. sc. Veselin Simović. Prije nego što će dati riječ g. Ceroviću, prof. Simović je pozdravio brojne uzvanike i goste – među njima su bili savjetnik gradonačelnika Grada

Zagreba g. Zdravko Čokić i prvi sekretar Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj g. Branislav Karadžić – i potom ukratko upoznao prisutne sa životopisom uglednog predavača, koji je nakon svog izlaganja, a u skladu s uobičajenom praksom na tribinama u Crnogorskom domu, odgovorio na više postavljenih pitanja vezanih za aktuelni politički trenutak Crne Gore.

U svom obraćanju prisutnima g. Rajko Cerović prvo je izrazio zadovoljstvo što gostuje u organizaciji Vijeća Crnogoraca Grada Zagreba i što je u krugu jednog od središta crnogorske dijasporne koje nikako ne podrazumijeva dijasporom, zatim je istakao da je uvijek u Zagrebu postojala impozantna elita crnogorskih intelektualaca, koji svojevremeno nijesu imali razloga za „homogenizaciju“, ali su se u toku „ovih nesrećnih ratova“ Crnogorci u Hrvatskoj spojili, „homogenizovali“ i organizovali jednu vrstu intelektualnog otpora prema svemu što je dolazilo sa „one druge strane“, a onda je nastavio:

Rajko Cerović:

**OBNOVU CRNOGORSKOG IDENTITETA
ZAPOČELA JE I VODILA CRNOGORSKA INTELIGENCIJA**

«Kad se pomene Crna Gora u svijesti osoba, najmanje balkanskog prostora, asocira se na jednu staru minijaturnu državu, koja je herojskim otporom protivu vjekovnog Osmanskog carstva na Balkanu. uspjela najduže od svih, kasnije jugoslovenskih krajeva i naroda, da održi državnu individualnost i slobodu, uprkos svojim simboličnim ili nejakim institucijama. Ta država, koja je sa Srbijom konačno dobila državno priznanje na Berlinskom kongresu, nije u pravnom smislu ni tražila ni dobila isti sertifikat. Tamo je rečeno da Crna Gora treba da bude priznata i od onih država koje je do tada formalno nijesu priznavale. Već je davno postignuto razgraničenje sa Turskom i Austrijom, čime je faktičko priznanje dvije imperije bilo uveliko ozakonjeno i prije Berlinskog kongresa.

RAJKO CEROVIĆ – književnik, televizijski autor i publicista – rođen je 1938. u Tomaševu (Bijelo Polje). Završio je Filološki fakultet (Opšta književnost sa teorijom književnosti) u Beogradu. Radio je kao profesor u gimnaziji, jednu godinu u Pobjedi, a sav preostali radni vijek na Televiziji Titograd, danas Televiziji Crne Gore. Bio je samostalni autor brojnih televizijskih emisija, osnivač i glavni i odgovorni urednik Kulturno umjetničkog programa, kao i glavni i odgovorni urednik Televizije Titograd.

Zbog neslaganja sa mitingaškom najezdom i politikom Slobodana Miloševića, podnio je ostavku na mjesto glavnog i odgovornog urednika 1988. U jesen 1991. izbačen je s posla, godinama bio demoniziran u režimskim novinama, prebijen ispred svog stana ...

Bio je suradnik velikog dijela antiratnih i antišovinističkih glasila u bivšoj državi (*Oslobođenje, Naši dani, Nedjelja, Vjesnik, Danas, Borba, Monitor i Liberal*).

Dobitnik je pet najviših nagrada na televizijskim festivalima na Bledu i Portorožu iz oblasti dokumentarnog TV programa. Dobitnik je Trinaestojulske nagrade za TV stvaralaštvo.

Izbor iz svojih književnih kritičkih eseja objavio je u knjizi *Svjetlost i sjenke jedne tradicije* 1986. i *Crnogorsko književno iskustvo* 2003. Izbor iz publicističkih rasprava, kulturološko-političkih eseja i polemika objavio je u knjizi *Riječ protiv i Crnogorski stereotipi*.

Jedan je od osnivača časopisa *Ovdje* i institucija Matice crnogorske, Crnogorskog PEN-a i Crnogorskog društva nezavisnih književnika.

Da je na Balkanu duže od 1912. godine trajalo tursko carstvo, Crna Gora bi, bar još neko vrijeme, izbjegla svoje poniženje i gubitak državnosti 1918. godine. Ovako, njena tradicionalna zaštitnica Rusija, zahvaljujući čijoj materijalnoj pomoći je više od jednog stoljeća održavana administracija i vlast u Crnoj Gori, zaključila je, poslije definitivnog nagovještaja turskog pada, da joj Crna Gora kao saveznik više nije potrebna. Bila je nužna kao potencijalni podstrekač svih vidova otpora balkanskih Slovena Turskoj, kao pouzdani prijatelj Rusije koja je pomoću Crne Gore vazda mogla izazvati antitursku gužvu na Balkanu. Onog trenutka kada je Rusija od Crne Gore digla ruke, nije više bilo ni jednog državnog subjekta u Evropi koji bi Crnu Goru uzeo u zaštitu. Država i narod koji je dao svoj maksimalni doprinos pobjedi saveznika u Prvom svjetskom ratu, pretrpio ogromne ljudske i materijalne žrtve, izdržao vjerolomstvo svih saveznika, počev od Srbije, koji su u ratu obećavali, a nikad ispunili obećanje da pomognu u hrani, odjeći i oružju – taj je narod, dakle, jednim potezom izgubio vlastitu državnost, ime i prepoznatljivost, odnosno njegova država je bila zbrisana sa karte evropskih suverenih država. Crna Gora je doživjela bukvalnu okupaciju i zločine koji se po surovosti nijesu nikako mogli porediti sa turskim, i ako su dvije nesrazmjerne države vodile međusobni vječiti rat.

Naravno, ne treba zaboraviti zasluge za survavanje države starog kralja koji nikako nije mogao shvatiti da je težište svojih interesa na Balkanu Rusija definitivno sa Crne Gore prebacila na moćniju Srbiju, kao ni to da po konačnom oslobođenju balkanskih pravoslavnih hrišćana od Austrougarske monarhije, ugled njegove dinastije može biti poljuljan. Njegov san o beogradskom tronu odavno je predstavljao sastavni dio folklor. Istina je i to da bi se u njegovom položaju teško održao i mnogo sposobniji i mlađi monarh, jer je morao slušati ruska uputstva koja su bila pozitivno okrenuta samo prema Srbiji. Njegov nevoljni pristanak da preda komandu srpskim oficirima, što je bio ruski diktat, definitivno je otvorio vrata za poraz njegove hrabre i odane vojske koja je dugo uspijevala da sama drži ogroman front u Bosni i Sandžaku. O legalnosti Podgoričke skupštine, posebno poslije izгона dinastije, ne treba govoriti.

Što se dogodilo između dva svjetska rata? Nastupilo je vrijeme progona i zločina prema pristalicama crnogorske države i dinastije, bukvalno i nevjerovatno efikasno propagandno zatiranje pamćenja na sve što je Crna Gora predstavljala u istoriji. Tek tada se shvatilo da Crna Gora između dva svjetska rata, bez ranije osnovanih i učvršćenih institucija, u namjerno ostavljenom siromaštvu, i u zagrljaju velikosrpske diktature, ne može da dopre do saznanja o sebi. Jedini koliko toliko efikasni otpor srpskom velikodravlju predstavljali su za kratko vrijeme crnogorski federalisti, a zatim začeci komunističke ideje kojoj su Crnogorci, posebno intelektualni sloj, pod zračenjem vječitog crnogorskog mita o ruskoj

brizi za Crnu Goru, prosto pohitali u susret. Njihova svijest o crnogorskoj istorijskoj i nacionalnoj posebnosti svjesno ih nije u značajnijoj mjeri predvodila. Pred frazama o proleterskom jedinstvu i megalomanskim predstavama o budućem komunističkom raju, sve im je izgledalo sitno. U njihovoj borbenoj zainaćenosti bilo je ne malo osvetoljubivosti prema beogradskom režimu, ali im se činilo da ratuju za mnogo više ciljeve i navodnu svjetsku sreću. Crna Gora u toku svoga državnog postojanja nije uspjela, ili je tek začinjala svoju građansku klasu. Komunisti su bili pretežno seljačkog porijekla, intelektualci tek u prvoj, manje drugoj generaciji, ili malobrojno i malo pismeno radništvo. Svijest o zločinima srpske okupacione vojske, poslije završetka Prvog svjetskog rata, gotovo da je četrdesetih godina prošlog vijeka smatrana staračkom tlapnjom. Pod surovim pritiskom terora međuratne vlasti Rovčani, pleme i teritorijalna jedinica, koji su, uprkos neviđenom teroru, održali najdužu vjernost svome kralju i državi, bili su prinuđeni da, zbog zaštite vlastite omladine, saopšte svojim potomcima da je njihov otpor prisajedinjenju bio greška, da se navodno duboko kaju. Bez takvog rasterećenja vlastite omladine nijesu mogli računati na njeno školovanje ili zapošljavanje. Svi su Rovčani, za svo vrijeme trajanja kraljevine Jugoslavije, apriorno bili sumnjivi.

Ugled Crnogoraca poslije završetka Drugog svjetskog rata predstavljao je neoborivu tvrdavu. Više puta sam napisao da su, odmah poslije rata, Crnogorci mogli jurišati na nebo. Bez masovnog Trinaestojulskog ustanka i doprinosa Crnogoraca u komandovanju i ideološkom jačanju NOB-a, veliko je pitanje da li bi pokret i izdaleka tako brzo jačao, a tek izvojevao onu slavnu pobjedu. Nijesu jednostavno srpski nacionalisti, po završenom ratu, mogli spriječiti formiranje crnogorske federalne jedinice, a ni ozakonjenje postojanja crnogorske nacionalne posebnosti.

Nova situacija je zahtijevala hitno stvaranje institucija, razmah naučnog i umjetničkog života, obnovu sjećanja na staru slavu Crne Gore. Đilas je u Borbi 1945. godine objavio članak o crnogorskom nacionalnom pitanju koji bi se i danas mogao potpisati, uz njegovu kardinalnu zabludu kojom je crnogorsku naciju izveo iz srpske. Lično znam da se Đilas prije objavljivanja pomenutog teksta ni sa kim iz Politbiroa ili drugog komunističkog vođstva nije konsultovao. Objavio ga je takoreći na prepad. Da li je pri tom htio da koliko toliko da koncesiju Srbima, da ne zavrište, teško je reći. Postoji mogućnost da je ovaj svoj tekst pokazao ili nagovijestio Titu koji bi mu tada namjeru sigurno odobrio. Mnogo je u Srbiji Đilas zbog toga članka u Borbi bio napadan i karikiran. Posebno dok je bio u zatvoru u kome je kasnije eksplicite srbovao. Crnogorski komunisti su dugo njegovali Đilasovu zabludu i crnogorsku naciju tumačili kao izvedenu, što donekle iz uvjerenja, a mnogo više iz straha od svemoćne beogradske čaršije, koja je vlastitom štampom svakoga u Crnoj Gori politički mogla u crno zaviti.

Crnogorski komunisti su u ranim poslijeratnim godinama pretrpjeli dva teška potresa, čime je njihov ugled, i pored ogromnih zasluga u ratu, ozbiljno bio poljuljan. Prvo je uslijedila crnogorska vartolomejska noć 1948. godine. Nastupilo je doba opšteg sumnjičenja Crnogoraca, njihovih međusobnih zavađenosti i denuncijacija, opšteg straha i neizvjesnosti. Dio prekaljenih boraca u ratu prihvatao je ideje informbiroa, što zbog mita o uvijek ispravnoj Rusiji, zemlji ostvarenog socijalizma, što zbog vlastite tvrdoglave prirode koja se nije mogla pomiriti sa naglom demonizacijom Rusa koji su im, i prije Drugog svjetskog rata, i u ratu predstavljali osnovni ideal i inspiraciju. Bilo je, naravno, ne malo Crnogoraca koji nijesu prihvatili ideje informbiroa, ali su svojim ugledom i nespornom ratnom biografijom, izazivali zavist u sredini. Lako ih je bilo lažno denuncirati i otpremati na Goli otok. Rijetko su se prijave detaljno provjeravale. Bilo je osoba, dakle, koje nijesu prihvale ideje informbiroa, ali su, kao baštinici klasičnog crnogorskog morala, lažno optuženi dospijevali na Goli otok. Zgroženi metodima prevaspitavanja, tek su tamo postajali protivnici režima i, naravno, izjednačavani sa najokorelijim informbirovcima. Prva linija crnogorskih revolucionara i boraca već je bila uzdrmana.

idealnu priliku da stave tačku na trajanje okupacione Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori i na njeno mjesto uspostave Crnogorsku pravoslavnu crkvu, koja je nekanonski izgubila samostalnost prije samo 45 godina. Danas se ta kobna greška poslijeratne komunističke nomenklature surovo sveti Crnoj Gori. Proizvodi nove podjele, zahvaljujući, prije svega, dubokom nerazumijevanju crkvenih prilika u dobrom dijelu građanstva. Teret nekada silom nametnute realnosti pritiska kao mora.

No, treba reći da je, u ranim poslijeratnim godinama Crna Gora doživjela izuzetni kulturni polet, osnivanjem niza institucija koje su značile njenu kulturnu individualizaciju i stvorile joj kulturni ugled među drugim jugoslovenskim narodima. Osnovana je petogodišnja likovna škola, prvo u Cetinju, pa u Herceg Novom koja je po sastavu predavača (Lubarda, Milunović, Vušković i drugi) prednjačila nad svakom tadašnjom likovnom akademijom u zemlji. Brzo je tada u čitavoj bivšoj zajednici ispravno zaživjelo uvjerenje o Crnoj Gori kao zemlji slikara. Osnovani su književni časopisi *Stvaranje* i *Susreti*, ustanovljeno pet profesionalnih pozorišta, zaživio Lovćen film, kao jedan od najdinamičnijih i najproduktivnijih filmskih proizvođača u zemlji. Nešto kasnije ustanovljeno je Crnogorsko naučno društvo, kao začetak buduće Akademije nauka. Što se medija tiče postojala je samo Pobjeda i dugo vrijeme nejak Radio Titograd, koji ni danas ne pokriva dovoljnim signalom cjelokupnu crnogorsku teritoriju. Od visokih škola ili fakulteta osnovana je na Cetinju samo trogodišnja Viša pedagoška škola, kasnije premještena u Nikšić i mnogo kasnije postala začetak Filozofskog fakulteta.

Sve se odjednom krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina sručilo. Pod izgovorom materijalnog siromaštva, od pet profesionalnih pozorišta formirano samo jedno, kadrovski nejako i ubogo, ukinuta likovna škola u Herceg Novom, ukinut Lovćen film i Naučno društvo. Nastala je ubrzana selidba crnogorskih kadrova u kulturi. Cetinje napuštaju gotovo svi urednici dva književna časopisa, stvoreni filmski kadar bježi u druge kulturne centre, Pobjeda od dnevnog lista počinje da izlazi samo dva puta nedjeljno, Televizije još nema, jer je simbolično počela 1964. godine emitovanjem svoga trominutnog priloga na Televiziji Beograd, ali će svoj dnevnik i kakvu takvu prepoznatljivost postići tek polovinom sedamdesetih. Da ne govorimo o žestokom otporu u sredini njenom osnivanju i afirmaciji. Crna Gora postaje najdublja jugoslovenska kulturna provincija, bez i jedne univerzitetske jedinice, sa obiljem studenata koji pretežno odlaze na studije preko Lajkovca i Lapova. Najveći dio diplomiranih ostaje izvan Crne Gore. Suvereno u Crnoj Gori gospodari srpska moćna štampa, srpska televizija, srpsko izdavaštvo, posebno srpski brojni tabloidi koji se prosto

utrkuju u blasfemijama protiv Crne Gore. U Crnoj Gori se ironično govori da četvrtkom i nedjeljom rano ujutro treba uzeti Pobjedu, dok sa drugom kafom ne stignu novine, a to znači Politika, Večernje novosti, Ekspres politika, Beogradska nedjelja i drugi. Atmosfera opšte srbizacije i marginalizacija svega crnogorskog postaju opšte mjesto. Kada bi crnogorski rukovodioci oprezno protestovali zbog toga što srpska štampa uporno negira crnogorsku naciju, otuda im je odgovarano da je srpska štampa slobodna, pa nije zgodno da se srpsko rukovodstvo miješa u njenu uređivačku politiku.

Obnova bar nekih institucija, poslije njihovog pogroma pedesetih i polovine šezdesetih godina, postaje prava mora. Otpori su toliki da se njihovo osnivanje tumači kao jasan znak separatizma i navodnog razbraćenja sa Srbijom. U matičnoj komisiji za osnivanje CANU pretežno su naučnici iz Beograda. Prve univerzitetske jedinice (pravo, ekonomija) su osnivane kao filijale. Moglo se doktorirati u Beogradu, ali ne dirajući, kako bi danas rekli, srpski pogled na „svet“. Crnogorski istoričar Radoje Pajović doktorira na četništvu, ali mu beogradski mentor stalno traži da izbacii konstataciju da je četnički pokret uvezen iz Srbije u Crnu Goru. Nije pristao, pa se odbrana duže odlagala.

Crnogorski rukovodioci najčešće su bili prestravljeni od srpske štampe i beogradskih tajnih i javnih centara moći, ubijedeni da im napadi otuda, pogotovu računajući na crnogorsku naivnost, kad je u pitanju nešto javno objavljeno, znače demoniziranje u javnosti i, najvjerojatnije, kraj karijere ili silazak sa vlasti uz nečuvenu moralnu blamažu. Čvrsto su se držali jugoslovenstva i, izuzevši časnog Veljka Milatovića, izbjegavali da mnogo naglašavaju crnogorsku nacionalnu individualnost. Kad su, krajem osamdesetih i početkom devedesetih, šokirani intenzitetom napada iz svoje sredine, teško su shvatali činjenicu da svijest građana nije počivala na njihovim partijskim plenumima i komitetima, nego na štampi, univerzitetu, svakodnevnoj propagandi koju nijesu mogli kontrolisati. U trenutku vlastitog pada, jedini u Jugoslaviji, nijesu imali rezervni, bilo nacionalni bilo drugi program. Od svih partijskih i nepartijskih institucija, medija, ili ustanova kulture i nauke, u njihovu odbranu, i to ne zbog njih personalno, nego zbog prijetnje da nova vlast može doći jedino s ulice, stalo je, početkom devedesetih samo ubrzo žrtvovano uređivačko rukovodstvo Televizije, mjesecima napadano kao navodno antisrpsko i separatističko, što iz Beograda, što iz Crne Gore kojoj su iz Beograda dostavljani spremni scenariji, politički aktivisti, uvježbane poruke i mitingaški transparenti. Naravno, najčešće su za slične zadatke upotrebljavani solidno uhljebljeni Crnogorci u Beogradu, koji su za napade na Crnu Goru sticali munjevite privilegije i bučnu medijsku afirmaciju.

Kako su teško obnavljane institucije? Od početka sedamdesetih godina crnogorsko komunističko vodstvo, što po vlastitom uvjerenju, što pod diskretnim sugestijama prijatelja iz drugih jugoslovenskih ideoloških i intelektualnih središta, što neosporno uz Titovu saglasnost i diskretnu pomoć, počinje da što obnavlja, što osniva nove institucije, što koliko koliko jača postojeće. No, trebalo se za svaku od ovih ustanova žestoko boriti, dugo dokazivati da njima Crna Gora nema namjeru da napakosti Srbiji. Teško je išlo sa zasnivanjem univerziteta, izgradnjom namjenske zgrade za Radio televiziju, ponovnim pokretanjem dnevnog izdanja Pobjede, osnivanjem CANU itd. Univerzitet nije nastajao oko Filozofskog ili Filološkog fakulteta, kao mogućih naučnih jezgara za razvoj nacionalne samosvijesti, nego je gotovo sve što je od univerzitetskih jedinica Crna Gora osnivala prethodilo Filozofskom fakultetu. Bio je dugo Pedagoški, pa na kraju se prosto nije mogao drukčije nazvati, nego kao i svuda u svijetu.

Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, primjera radi, nikada nije ni najmanjim gestom pokazala razumijevanje za crnogorski nacionalni interes, nikada ni uopšteno progovorila protivu rata ili Miloševićeve politike. Pobjeda je i prije prevrata, bila definitivno prešla na anticrnogorsku stranu. Televizija je, poslije ostavke njenog rukovodstva, pred kraj 1988. godine, još rigidnije služila Miloševiću i njegovoj marionetskoj vlasti u Crnoj Gori. Dakle, gotovo sve institucije, ranije osnovane

i izdržavane crnogorskim parama okrenule su se protiv Crne Gore.

Obnovu crnogorskog identiteta i to protiv, u prvom redu crnogorske vlasti, započela je, i uz ogromnu harangu i gotovo fizičke opasnosti, vodila crnogorska inteligencija, očajnički pokušavajući da utiče na javnost ne samo pojavom nejake nezavisne štampe, nego i osnivanjem nacionalnih institucija kojih u Crnoj Gori nikada nije bilo. Tako su nastali Crnogorski P.E.N. centar, Matica crnogorska, Društvo crnogorskih nezavisnih književnika, Nezavisnih novinara itd. Došlo je do svakojakog dupliranja institucija: od dvije akademije nauka i umjetnosti, CANU i Dukljanske akademije, pa zatim dva udruženja pisaca, dva udruženja novinara uz P.E.N. i Maticu, nažalost, i do realnosti postojanja dvije pravoslavne crkve. Nije bilo ilustracije, niko među intelektualcima nije odgovarao za bivšu ratnohuškačku i šovinističku djelatnost, i ako su mnogi zbog svojih bivših „zasluga“ skrajnuti na beznačajnija i perifernija mjesta. Doduše, sve stoji, i ako su nove institucije svojim ugledom u javnosti znatno marginalizovale stare. Uređivačka politika je u Pobjedi i Radio televiziji promijenjena, posebno njihovi uređivački timovi, stvorena klima u kojoj negiranje crnogorskog identiteta, i ako ga još ima, nije pravilo, ili poželjni vladajući trend. No, podjele su i dalje aktuelne, posebno približavanjem popisa stanovništva, kada država Srbija nastoji da, grubim miješanjem u unutrašnje poslove Crne Gore, promijeni nacionalnu strukturu građana u Crnoj Gori, ne libeći se i prilično mizernih sredstava, zakulisnih igara i manipulacija. Popis se gotovo tretira kao i referendum 2006. godine, ulažu sa srpske strane gotovo svi propagandni kapaciteti, počev od otvorenog djelovanja srpskih državnih čelnika i beogradskih institucija, do SPC kao najmoćnije srpske organizacije u Crnoj Gori.

Borba za crnogorski identitet se sprečava srpskim političkim partijama u Crnoj Gori, potpuno slobodnim i siledžijskim djelovanjem Srpske pravoslavne crkve, ni malo od vlasti sputavane, djelovanjem dijela prosvjetnog kadra i, doduše više smiješnih srpskih institucija, kao što su razni religiozni savjeti i koterije. Srpski nacionalni savjet, koji negira mogućnost da Srbi u Crnoj Gori budu nacionalna manjina, obilato prihvata crnogorske pare namijenjene manjinama. Sve bi vjerovatno bilo i donekle snošljivo, da iza svih institucija ove vrste ne stoji država Srbija moćnim medijima, Srpskom akademijom nauka, umjetničkim i raznim propagandno policijskim ustanovama, klerofašisoidnom Srpskom pravoslavnom crkvom ... Prvi čovjek Srpskog nacionalnog savjeta tvrdi da su Srbi u Crnoj Gori silno ugroženi, pa na pitanje kako, odgovara da su popisni listići pripremljeni na latinici, a ne na „srpskoj“ ćirilici. I ako su oba pisma u Crnoj ustavno ravnopravna, treba reći da popisni listić ne dolazi u ruke anketiranih, već ga popisivač čita, a čitanjem se, valjda, ne mogu razlikovati latinica i ćirilica. Posebno drže za neoboriv argumenat navodno ukidanje srpskog jezika, dižući histeričnu galamu zbog ozakonjenja crnogorskog jezika kao službenog. Bučno se traži da Srbi u Crnoj Gori uđu u ustav kao konstitutivni narod i ako su po crnogorskom građanskom ustavu svi narodi u Crnoj Gori podjednako konstitutivni.

Konačno, treba reći da je obnova crnogorskog identiteta, posebno poslije referenduma o nezavisnosti 2006. godine, dobila na zamahu, ne samo u novostvorenoj političkoj klimi, nego, prije svega, zahvaljujući intelektualnoj i moralnoj supremaciji crnogorske inteligencije, ali i nesebičnoj pomoći manjinskih naroda i njihovih institucija. Razumije se, izvan Srba. Najveći dio danas uspješnih stvaralaca u Crnoj Gori činio je u onim ratnim godinama jezgro pokreta otpora Miloševićevom fašizmu. Tu je njihova prednost i satisfakcija. Treba reći i to da vladajuća DPS partija, čuvajući sopstvenu vlast, ponekad nije svjesna važnosti identitetskih pitanja, pa pravi gotovo nepotrebne koncesije, posebno klerofašisoidnoj Srpskoj pravoslavnoj crkvi ili nedovoljno odlučno djeluje na očigledne provokacije iz Srbije. Teško je povjerovati da je ona politička partija iz devedesetih baš potpuno promijenila svijest i postala istinski baštinik nacionalnih vrijednosti. Proces obnavljanja identiteta nezadrživo ide, ali prečesto uz dramatične otpore, najčešće inspirisane iz veće susjedne države.»

Panorama književnog stvaralaštva Albanaca iz Crne Gore

„PROZOR OSTAVI OTVOREN“

Panorama književnog stvaralaštva Albanaca iz Crne Gore – koju su, pod naslovom „*Prozor ostavi otvoren*“ / „*Dritaren lëre hapur*“, zajednički izdali Centar za iseljenike Crne Gore i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske te Skaner studio d.o.o. Zagreb – predstavljena je 3. marta u Crnogorskom domu u Zagrebu.

Predstavljaju je prisustvovao veliki broj uzvanika i gostiju među kojima: ambasador Republike Albanije u Republici Hrvatskoj Nj.E. Pelumb Ćazimi, prvi sekretar Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj Branislav Karadžić, izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba Duško Ljuština, predsjednik Županijske skupštine Zagrebačke županije Damir Mikuljan, direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Mirsad Mulić, predstavnici albanskih vijeća i udruženja u Zagrebu i Zagrebačkoj županiji.

Moderator skupa – koji su organizirali Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, a u suradnji s Vijećem albanske nacionalne manjine Grada Zagreba i uz pomoć Centra za iseljenike Crne Gore – bio je tajnik NZCH Danilo Ivezić. Nakon što je naveo želju izdavača da «i sebi i drugima, pokažemo kakvo duhovno blago posjeduje Crna Gora, da su različitosti njeno bogatstvo a skladni međunacionalni i međukonfesionalni odnosi prirodan izraz i nastavak vjekovnog zajedničkog bitisanja», D. Ivezić je istakao: «Ono što Europa postavlja kao zadatak i pokušava ostvariti rezolucijama kao cilj, Crna Gora ima kao tradiciju. Albanci u Crnoj Gori, slični po mnogo čemu, različiti jedino po jeziku kojim govore i pišu, kao i pripadnici svih ostalih nacionalnih manjina (osim jedne) sudbinski su povezani s Crnom Gorom i Crnogorcima, što zorno pokazuju i rezultatima povijesnog majskog referenduma.»

Potom su predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević i direktor Centra za iseljenike Crne Gore prof. dr. Milan Vukčević govorili o zajedničkim publicističkim aktivnostima NZCH i Centra, posebno se osvrnuvši na upravo objavljenu knjigu, za koju su kao izdavači u predgovoru napisali: «Zato realizaciju projekta – dvojezičnog izdanja poezije Albanaca iz Crne Gore, Centar za iseljenike Crne Gore i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, smatraju jednim od svojih najznačajnijih zadataka.»

O knjizi su govorili njen priređivač i prevodilac Ćazim Muja i njen urednik akademik Zuvdija Hodžić, a stihove iz knjige kazivali su Milanka Bulatović i Leonard Hamitaj.

Dr. sc. Radomir Pavićević:

***SVIM GRAĐANIMA LIJEPE NAŠE KNJIGAMA PRIBLIŽAVAMO I
MULTIKULTURALNE VRIJEDNOSTI CRNE GORE***

«Još jedanput vas pozdravljam i dobro došli!
Mirë se erdhët shok!

Kao i sve manjine u Hrvatskoj i naša ima četiri programa kojima se jača naša nacionalna samosvijest. U cilju uspješnije izgradnje kulturne autonomije prije deset godina osmislili smo i započeli program prekogranične suradnje. Sa Maticom crnogorskom razvijamo suvremeni pristup izboru iz djela crnogorskih književnika (od „*Ljetopisa Popa Dukljanina*“ do „*Auschwitz Café*“-a Dragana Radulovića) i upoznajemo mladu generaciju pisaca sa ciljem jačanja identiteta. Sa Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore pokrećemo biblioteku „*Plodovi veza*“ u kojoj smo zajednički pripremili 10 knjiga (od Vlaha Bukovca i Tina Ujevića do Vladislava Brajkovića) vezanih za ličnosti koje su svojim djelima zadužile oba naroda. Crna Gora po Ustavu je građanska, multikulturalna i multikonfesionalna država sa primjerima četiristo godina suživota opisanih u djelima njenih pisaca; odlučili smo se da zajedno sa Centrom za iseljništvo objavimo i izbor djela 12 albanskih pisaca (akademika, poznatih pjesnika i prozaista) rođenih u Crnoj Gori od kojih neki žive i izvan Crne Gore; sa naslovom „*Prozor ostavi otvoren*“ – „*Dritaren lëre hapur*“.

Kao građani Hrvatske uz očuvanje identiteta imamo i zadatak da knjigama u 9 gradova približimo svim građanima Lijepe Naše i multikulturalne vrijednosti Crne Gore. Naše izdavaštvo krasi još dvije biblioteke: „*Svjedočanstva vremena*“ kroz koju otimamo od zaborava vrijednosti i Crne Gore i Hrvatske; biblioteka „*Luča*“ jača intelektualni i demokratski potencijal crnogorskih iseljenika iz pera znanstvenika Hrvatske i Crne Gore kako bi pripremljeni ušli u Europu.

Drugi program prekogranične suradnje su i „*Dani crnogorske kulture*“ tokom čitave godine u 8 gradova koje ostvarujemo zajedno sa kulturnim institucijama Crne Gore kojima svojim kadrovskim potencijalom ostvarujemo zavidne rezultate. „*Dani crnogorske kulture*“ namijenjeni su svim građanima Hrvatske koji su imali prilike kroz proteklih devet godina vidjeti i čuti crnogorske umjetničke vrijednosti (glazbene, slikarske kiparske, kazališne i filmske u gradovima sjedištima naših devet udruženja.)»

Prof. dr. Milan Vukčević:

ZAJEDNIČKO VJEKOVNO BITISANJE, OBOGAĆENO UKRŠTANJEM KULTURA I CIVILIZACIJSKIH TOKOVA, ONO JE NA ČEMU MOŽEMO BITI NAJVIŠE PONOSNI

«Poštovani prijatelji,

Centar za iseljenike smatra veoma važnim zadatkom da se sakupe pisani tragovi o iseljavanjima i iseljeništvu iz Crne Gore i da se učine dostupnim javnosti. Zato smo i formirali biblioteku „*Dijaspora Crne Gore*“ s ambicijom da naša izdanja budu više potrebna i značajna nego brojna.

Prethodno smo u okviru ove biblioteke objavili više knjiga vezanih za iseljeništvu i na zahtjev iseljeničtva. Pomenuću:

- „*Iseljavanje Crnogoraca u 19. vijeku*“ autora Đorđije Pejovića
- „*Zbornik asocijacija crnogorskih iseljenika*“ – urednika Milivoja Obradovića
- „*Istorija Crne Gore*“ na crnogorskom, engleskom i ruskom jeziku autora Živka Andrijaševića i Šerba Rastodera
- „*Crnogorci u Peroju 1657 - 2007*“ – priređivača Milutina Đuričkovića
- „*Medova 1916 – 2008*“ autora Marijana Miljića i Ilira Čapunija
- „*Bibliografija iseljavanja iz Crne Gore*“ autora Petra Krivokapića i Branka Borilovića

Riješili smo da nastavak naše izdavačke djelatnosti bude kroz publikovanje aktuelnih knjiga zajedno sa našim iseljeničkim zajednicama, koje su po prirodi posla koji obavljamo naši najbliži partneri.

Od svih iseljeničkih organizacija iz Crne Gore, NZCH je najplodnija na polju izdavačke djelatnosti te kod izbora suizdavača nije bilo dileme.

Poštovani prijatelji, kada lakonski pokušamo naglasiti ono najbolje u Crnoj Gori, to sigurno neće biti njen privredni razvoj. Takođe naše čojstvo i junaštvo, kao kod svih naroda, nema samo svijetle trenutke, a prirodne ljepote Crne Gore su za objektivnog posmatrača vrlo relativan pojam.

Ali zato možemo reći da su različitosti, zajedničko vjekovno bitisanje obogaćeno ukrštanjem kultura i civilizacijskih tokova, ono na čemu možemo biti najviše ponosni. Zato smo se i opredijelili da objavimo ovu knjigu koja govori o tom zajedništvu i koja je još jedan potporni stub temeljito postavljene građevine jer Crnogorci i Albanci u Crnoj Gori suštinski se razlikuju samo po jeziku koji govore i pišu.

Dvojezično je publikovan izbor iz širokog stvaralačkog opusa 12 albanskih autora iz Crne Gore koji ne samo da su reprezentanti nacionalne kulture, već je uveliko prevazilaze. Zato ova knjiga nije objavljena da afirmiše autore, već na ponos Crne Gore koja je u dugom trajanju bila izvoriste ne samo slobodara i ratnika, već i stvaralaca nadnacionalnih okvira i svjetskih potencijala.

Zahvaljujem se NZCH na čelu sa predsjednikom doktorom Pavićevićem na saradnji i odlično odrađenom dijelu posla koji se odnosi na štampu i dizajn knjige. Posebno je značajna uloga našeg poznatog književnika i prevodioca Ćazima Muje koji je značajki izvršio izbor autora, preveo sa albanskog i ključno doprinio kvalitetu knjige. Književnik Zuvdija Hodžić, urednik ovog izdanja, koji je između ostalog i predsjednik upravnog odbora Centra za iseljenike, nije žalio truda, doprinio je cjelovitosti i kompozicionoj uređenosti knjige. Elvira Bekteši, samostalna savjetnica u Centru za iseljenike, je vodila računa o svim fazama realizacije projekta.

Poštovani prijatelji, prije nego prepustim riječ kompetentnijim moram istaći da je ova knjiga posvećena ponositim crnogorskim Albancima, koji su rastući iz dva korijena ljudski, moralno i duhovno obogatili Crnu Goru.»

Ćazim Muja:

JEDNA LIJEPA I VRIJEDNA KNJIŽEVNOST STRPLJIVO JE ČEKALA SVOJE ČITAOCE CRNOGORSKOG JEZIKA

«Nije mi cilj ovde govoriti o cjelokupnoj albanskoj književnosti, jer govoriti o albanskoj literaturi danas je vrlo kompleksno pitanje. Osvrnuću se samo na onaj dio književnosti čiji su autori Albanci iz Crne Gore, a koji su svojim dijelima veoma zaslužni u kreiranju jedinstvenog stabla Albanske književnosti.

Naravno da je Albanska književnost, tokom petovjekovnog razvoja, stvorila umjetnički identitet učvrstivši konstante i sve svoje višedimenzionalne transformacije. Kroz vrijeme, njene strukturalne karakteristike su se promijenile, skoro kao u svim evropskim literaturama, bilo kao unutrašnja književna dešavanja, bilo po odnosima s neknjiževnim kontekstima.

U Crnoj Gori, u krajevima u kojima žive Albanci, rođeni su stvaraoci od najvećeg značaja u sveukupnoj albanskoj književnosti i kulturi. Neka od ovih imena su prominentne figure albanske intelektualne scene, književni autoriteti, pjesnici, prozaisti, dramaturzi, prevodioci i književni naučnici. Može biti da je sreća šćela da prva knjiga, kojom počinje albanska književnost, „*Meshari*“ („*Misal*“), jedan prijevod Svetog Pisma, bude prevedena i objavljena 1555. godine od jednog sveštenika baš u ovim krajevima, Gjon Buzuku (Đon Buzuku-a), za koga se pretpostavlja da je rođen neđe između Ulcinja - Šasa - Šestana i Bara. Možda u eternalnom suživotu sa crnogorskim Oktoihom. Nije slučajno da će se i prvi kompletan prijevod Biblije na albanskom jeziku krunisati upravo tu đe je Buzuku započeo prije 5 vjekova. Monsinor Simon Filipaj iz Klezne kod Ulcinja preveo je značajki i s velikim talentom i objavio na albanskom jeziku cjelokupno Sveto Pismo. Ovoj tradiciji pisanja ili prevođenja možemo dodati i jednog od prvih prevodioca Mevluda 1873. godine, takođe iz ovih krajeva, Ulcinjanina, Hafiza Ali Ulćinakua (Hafiz Ali Ulqinaku).

Moram istaći da u izvjesnoj mjeri globalna slika o albanskoj književnosti uopšte, pa i onog dijela književnosti Albanaca iz Crne Gore, zavisila je i od vanknjiževnih prilika, odnosno od opšte društveno-političke i društveno-kulturne atmosfere i stepena razvijenosti uzajamnih kulturnih veza između dva naroda - tokom prošlog vijeka. Ta književnost je bila nepoznata za crnogorsku čitalačku publiku. Nastala u tišini, na rubu, jedna lijepa i vrijedna književnost je strpljivo čekala svoje čitaoce crnogorskog jezika. I desi se ... , desi se nezavisna Crna Gora čijoj su nezavisnosti uveliko doprinijeli i Albanci. Otvori se napokon ona šćrinja dragocijenosti, čiji je ključ dat u rukama svim čitaocima ove knjige, da bi razumjeli da nas ne veže samo zavičaj, već i svijet univerzuma, usud i izazov, i da bez obzira na naše razlike zajedno živimo u istom svijetu i sa istim božanstvima.

Zbornik književnih radova koji čine 12 albanskih autora iz Crne Gore (Esad Mekuli, Nolj Beriša, Redžep Ćosja, Idriz Uljaj, Zuvdija Hodžić, Aslan Biša, Ibrahim Berjaši, Mehmet Kraja, Basri Ćaprići, Hadži Šabani, Anton Berišaj, Anton Gojćaj) je izbor iz širokog stvaralačkog opusa autora predstavljenih ovđe, u ovom izdanju sa jedinstvenim kriterijumom - zavičaj. Svjesni smo da zavičaj ne mora biti kategorija koja toliko estetski povezuje razne autore i individue nekoliko generacija, ali isto tako, iz životopisa najistaknutijih autora velikih književnih tradicija razumijemo da je zavičaj onaj kamen koji im najviše znači, koji nose čitavoga života, svjesno ili nesvjesno, što se neizbježno primjećuje u estetskoj atmosferi njihovih književnih djela.

Ovaj književni materijal, poezija i proza, odabran je od ovih autora, ne da bi se stvorila neka nova i razdvojena kategorija književnosti, već naprotiv, da bi se na ovaj način, u vidu izdanja monografskog tipa, afirmisao upravo njihov zavičaj koji je, kroz različite vrijednosti i ostvarenja, doprinio dragocjenom i nespornom književnom i duhovnom panteonu albanskog naroda. Jedan dobar dio imena predstavljenih u ovom izdanju poznate su ličnosti i izuzetni autoriteti u albanskoj kulturi.

Esad Mekuli, koga nazvaše patrijarhom književnosti i kulture Kosova, možda po retorici jedan od istaknutih krležijanaca, otkada je počeo pjesničku bešedu, duboko se uznemirio, zato ne govori o smrti boja u prirodi, niti o ljepoti promjena i njihovih nijansi, već o životu i smrti, o ratu i slobodi, o bitnim impulsima i stremljenjima našega života. O životu koji prkosi i čovjeku koji želi biti slobodan i uvijek želi živjeti koliko i sam kamen. On, bez sumnje, jeste i socijalan, ali i pjesnik u čijem djelu nijanse imaju određeni smisao i težinu. Esad, dakako, prilazi životnim problemima i fenomenima na svojstven, originalan i karakterističan način, naslanjajući se čvrsto na klasnoj samosvijesti i poznavanju socijalnih odnosa, ali, on je prvenstveno i pjesnik naglašenog senzibiliteta, dobrote i ošućajnosti čovjeka koji sve rane koje nosi i pati njegov narod oseća i doživi u svome tijelu i u svojoj duši. Rekli bismo, jedna sinteza Verlena, Remboa i Bodlera.

Redžep Ćosja začetnik albanske savremene proze i književne estetike, bez sumnje jedna od najpoznatijih poliedričnih figura počev od književnosti pa do filozofije, jedan od najvećih književnih kritičara i teoretičara u cjelokupnoj albanskoj literaturi. Njegov doprinos nauci o književnosti može se slobodno mjeriti sa dostignućima samih institucija, dok je njegovo čisto imaginarno književno stvaralaštvo, metodologijom i sadržinom, uticalo na uspostavljanje osnova modernog shvatanja književne tradicije.

Zuvdija Hodžić, čije književno djelo prelazi granice nacionalne kulture, čovjek koji luta za svojom zvijezdom, klasik crnogorske - bošnjačke - albanske književnosti, koji se uvijek bori protiv granica, čak i onih imaginarnih između sna i jave, mašte i onoga što se stvarno dešava, fikcije i faksije, paradigmatičke istine i cikličnog obnavljanja sreće. Balkanska tema Zuvdije Hodžića, počinje da se demitizuje već u njegovim pripovjerkama u zbirci „Zima“, monumentalizira se i u kontekstu međunarodnih zbivanja u romanu „Gusinjska godina“, da bi se personalizirala i kao sreća i kao drama sa svim varijacijama, uzdižući se do univerzalnog kroz arhetip znakova kao sudbina, kao iskustvo, kao filozofija, kao ona tačka u kojoj se svijet ogleda, u romanu „Davidova zvijezda“ – zapisao je prof. dr Basri Ćaprići.

Mehmet Kraja, predstavnik albanske moderne i postmoderne, je prozaista velikih stilskih otklona u albanskoj prozi, spretno usavršavajući kompleksnu pripovjedačku strategiju u kojoj se prepliću avanture, snovi, magija, transcendentalni svijet, alhemične mijene, samopreobražavanje, obmana, samoobmana, magično ogledalo itd. On pravi velike pomake preko svojih junaka i u konceptu albanskog morala koji je u svom anahronizmu iznimno konzervativan, patrijarhalan i robotizovan, umije i ima hrabrosti da se na idejnom planu suoči s opštim uvjerenjima koja konzerviraju jedno društvo, sa učvršćenim konceptima o moralu koji guše književnost i život jedne zajednice. Krajini junaci skoro uvijek polaze iz svog epskog ambijenta, odvodi ih neđe daleko, postavlja im raznorazne zamke i zadivljuje ih golicavim strastima, samo da bi ih na kraju, mada sa neđe izgubljenim identitetom, vratio tu odakle su i pošli, đe i konačno umiru.

Basri Ćaprići, predstavnik albanske moderne i postmoderne u čijoj poeziji dolazi do izražaja viševrsna ironija, naročito ona paradoksalna. Najčešće - ironija prema političkim tabuima i dogmama, idolima i svecima, zaludnim čekanjima, vjeri i dojučerašnjim povjerenjima. Veći dio njegove poezije obuhvata doživljaje čovjeka one sredine, đe nedostatak slobode i nasilje pritiska sve oklopnjačom šutnje, samoodbrane, strahom i užasom. Zato se njegova poezija može okarakterisati kao poezija traumatičnih posljedica, ličnog i etničkog straha od egzistencijalne opasnosti, koji je rijedak ili nepoznat evropskoj modernoj poeziji drugih jezika.

Tu su i ostali autori kao Nol Berisha, Asllan Bisha, Idriz Ulaj, Anton Gojčaj ...

Oni su u albansku književnost ušli upravo zahvaljujući idilično nijansiranoj književnoj interpretaciji sredine odakle i dolaze, krša Malesije, Alipašinih izvora Ulcinja ... uvijek naslanjajući se na obogaćivanju književnosti temama, likovima, događajima baš iz te sredine. Kod većine njih je književna rekonstrukcija prošlosti zavičaja minuciozna, jer njihova djela su istinski muzej u tekstu bez kojega bi naša saznanja o prošlosti njihovog zavičaj bila daleko skromnija.

U poeziji Ibrahim Berjašija smjela upotreba boja, priziva u šećanju Traklove pjesničke strategije, (ruke su od zelenika, jedrenjaci - žuti, nebeska piramida - plava, jezerske muze - bijele, sunce koje se rađa - žuto) ... dok Šabani demonstrira umješnost u *less is more* (*manje je više*), disciplini koja podrazumijeva asketsku kontrolu jezika i strogu ekonomiju stiha. A poezija Antona Berišaja u albanskoj književnosti se pojavljuje kao potpuno novi model, model koji teži pozitivnim trendovima zapadnih književnosti.

Činjenica je da veći dio ovih autora ne živi odavno u ovim krajevima, već u velikim intelektualnim, kulturnim, prosvjetnim, univerzitetskim centrima, u kojima su, kao i u sredini iz koje su, u Crnoj Gori, izuzetno cijenjeni i uvaženi. Među njima su četiri akademika: Mekuli, Ćosja, Hodžić, Kraja, čije djelo uveliko prelazi granice njihovog jezika i kulture.

Pokušaj da se ova imena uvrste unutar ovog izdanja, ne razdvaja ih ni za trenutak od njihovog nacionalnog književnog stabla i njihova djela ne odvaja iz života koji ona žive unutar njihove književne i kulturne zakonitosti. Njihovo mjesto i autoritet u nacionalnoj kulturi povećali su u nama osjećanje ponosa što su „naše gore list“ i na najbolji način afirmišu umjetničke, kulturne ali i etičke i etničke vrijednosti Crne Gore, tradicije i suživota. I ovaj projekat Centra za iseljenike Crne Gore i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske to pokazuje i potvrđuje. U ime svih njih i u moje ime, veliko Vam hvala.»

Akademik Zuvdija Hodžić:

JEDINSTVENI PRIMJER DA JEDNA MANJINA TAKO STOJI IZA DRŽAVE

«U „Mesneviji“, čuvenom djelu velikog islamskog mislioca Rumija, čiju je godinu rođenja UNESCO proglasio kulturnim događajem stoljeća, ima priča o Aliju iz Bagdada („*San o blagu*“) koji je *blago* našao u svojoj bašti. Poruka priče je jasna: Crna Gora, svjesna sebe, to *blago* nalazi sve više u svojoj bašti – u sebi, u svom narodu, u svojoj duhovnoj tradiciji i kulturi, pa naravno i u onome

što je neotuđivi dio u književnosti i kulturi Albanaca u Crnoj Gori. Mi u Crnoj Gori, ponosni smo na Albance iz Crne Gore, na njihovu, našu, književnost. Ponosni smo iz više razloga. Prvo što su oni stup crnogorske države, kao jedinstveni primjer, u okruženju i svijetu, da jedna manjina tako stoji iza države kao što je to albanska manjina u Crnoj Gori. Drugo što su imena albanskih književnika iz Crne Gore zaista velika imena ne samo albanske književnosti već i šire. Ponosni smo i zbog toga što oni što više pripadaju drugima sve više pripadaju nama, što više pripadaju nama to više pripadaju i drugima. Gandhi je rekao da samo onaj ko spozna svoju kulturu i književnost može da cijeni i drugu. Karakteristike ove književnosti su iste kao i crnogorske, kako je ovdje istaknuto. Da nije razlike u jeziku, svako bi pomislio da se radi o istim piscima. Zato što je etika albanskog čovjeka i etika crnogorskog čovjeka ista. Zato što je ista i estetika i poetika sa svim razlikama i svim sličnostima koje mogu biti ono Eliotovo: „*svi idemo tamo odakle smo krenuli*“. Primjeri su Zogović i Mekuli. Zajedničko crnogorskoj i albanskoj književnosti je vjera u moć pjesme, u moć riječi. Svi smo mi na velikom putu. Ovdje je knjiga i kako kaže stara derviška poslovice „*Kad zora svane svijetla nije potrebna*“, pa tako ni moja priča.»

Izložba slika i crteža Vladimira Đuranovića u Zagrebu

„LIGHT“ U GALERIJU KRISTOFORA STANKOVIĆA

U Galeriji „Kristofor Stanković“ Gradske skupštine Grada Zagreba 9.3. je otvorena – u okviru već tradicionalne manifestacije „Dani crnogorske kulture“ – izložba slika i crteža iz ciklusa *Light* mladog crnogorskog akademskog slikara Vladimira Dada Đuranovića.

U ime organizatorâ izložbe, Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, brojne uzvanike i goste – među kojima su bili i potpredsjednica Gradske skupštine Grada Zagreba mr. sc. Tatjana Holjevac, tajnica Županijske skupštine Zagrebačke županije Dubravka Kravos te izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba Dragutin Palašek – pozdravio je predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević. U ime Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore – uz čiju pomoć, kao i uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, je izložba realizirana – prisutnima se obratio predsjednik Udruženja mr. sc. Igor Rakčević, naglasivši da se ovom izložbom nastavlja dobra saradnja ULUCG i NZCH u okviru koje se hrvatskoj javnosti predstavljaju vrhunski savremeni crnogorski likovni umjetnici.

O autoru i njegovom novom ciklusu slika u tehnici ulja na platnu i brojnih crteža u tušu na papiru govorila je likovna kritičarka Iva Körbler.

Izložbu je otvorila potpredsjednica Gradske skupštine Grada Zagreba mr. sc. Tatjana Holjevac, koja je – nakon što je pozdravila goste, uzvanike i samog autora – naglasila:

«Zagrebačka publika svjedoči ovoj značajnoj izložbi posredstvom i Savjeta za nacionalne manjine i Udruženja likovnih umjetnika Crne gore te Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne gore „Montenegro“ Zagreb. Našu Galeriju Kristofor Stanković nazvali smo prema graditelju prvog kazališta u Zagrebu koje se je nalazilo na ovom mjestu i u kojem su se odvijali brojni kulturni, ali i politički događaji značajni za povijest i Zagreba i Hrvatske. Danas je u ovoj kući gradski parlament - Gradska skupština Grada Zagreba u našoj Staroj gradskoj vijećnici na gornjem katu, a ovdje u ovoj Galeriji ugošćujemo umjetnike različitih izraza i umjetničkih ambicija, što smatramo podrškom umjetnicima, umjetnosti i naravno kulturi jer Zagreb svoj prestiž zasigurno želi uvijek temeljiti i na kulturi. Zahvaljujem organizatorima što su organizirali ovu izložbu i doveli nam umjetnika kojem samo možemo čestitati na likovnoj izražajnosti i originalnosti a nazočnoj publici želim da gledajući izložbu provede zanimljive i ugodne trenutke te izložbu proglašavam otvorenom.»

PANORAMA TJESKOBЕ POJEDINCA

U galerijskom prostoru Gradske skupštine grada Zagreba zagrebačkoj se publici po prvi puta predstavio crnogorski slikar Vladimir Đuranović (1974) s novim ciklusom slika u tehnici ulja na platnu i velikom serijom radova u tušu na papiru.

Motivi njegovih slika i tuševa tematski su vezani uz problematiku velegrada, odnosno, suvremeni urbani pejzaž. Tema velegrada i njegovih stanovnika po prvi se puta u umjetnosti s kraja 19. i prve četvrtine 20.

stoljeća nameće kao jedna nova velika, ravnopravna tema slikarstva, uz pejzaž, mrtvu prirodu, portret i akt. Upravo će u eri procvata modernog slikarstva i moderne bauhausovske arhitekture, u Evropi između dva svjetska rata, slikari njemačkog ekspresionizma (Grosz, Beckmann) uvesti temu velegrada, urbanog otuđenja, tjeskobe pojedinca, uz naglašenu socijalnu notu slika. Vladimir Đuranović nastavlja se svojim opusom na tu tradiciju, ali također proširuje tematske asocijacije na američki pop-art (posebno čikašku školu), i njegov veliki povratak s kraja osamdesetih i prve polovice devedesetih godina 20. stoljeća, kada slikari kroz figurativno, pseudoekspresionističko, čak hiperrealističko slikarstvo ponovno uvode teme urbane otuđenosti i izgubljenosti pojedinca u velikoj gradskoj mašineriji postkapitalističkog doba. Pop-art također uvodi u slikarstvo ikonografiju malih stvari, masovnih proizvoda pop-kulture, predmeta koje čine socijalni ili psihološki okvir prikazanog pojedinca ili grupe ljudi na slikama, pa tako i Đuranović detaljima poklanja veliki dio svakog prizora. Promatrači se lako identificiraju s takvim slikama jer se gotvo uvijek radi o poznatoj okolini, što vizualno i psihološki omekšava percepciju eventualnih teških prizora, ili kompleksnih emocija i psiholoških stanja likova na slici. Ovaj slikar koristi i određene stripovske i filmske tehnike prikazivanja protagonista, primjerice, predimenzioniranost lica u odnosu na proporcije tijela, čime se lica pretvaraju u panoramu emocija ili tjeskobe pojedinca, ekrane za projekciju stanja svijesti ili embleme socijalnog stanja. U predgovoru katalogu izložbe Nataša Nikčević pravilno zapaža Đuranovićevu vezu s „filozofijom egzistencijalizma, Kafkom, Camusom, Cioranom ... novom figuracijom ... crnogorskim društvom u tranziciji“, uz isticanje statusnih simbola protagonista, ali i miješanje različitih društvenih slojeva kroz poslovne, prijateljske i ljubavne veze.

Ipak, Đuranovićevi likovi nisu pripadnici neke supkulture, nisu likovi s margine društva, teško ih možemo nazvati anti-junacima u klasičnom smislu - oni su slika današnje mlađe i srednje generacije koja traga za vlastitim socijalnim, poslovnim te privatnim identitetom i srećom. U kontekstu povezivanja s hrvatskim suvremenim slikarima koji su se bavili sličnom tematikom, Vladimir Đuranović blizak je opusu urbanih tema Lovre Artukovića, iako kod Đuranovića u slikama osjećamo mnogo više atmosfere - kao da je slikar direktno involviran u prizore koje slika i crta, bez hladnog, promatračkog odmaka. Ovaj mladi i perspektivni slikar ujedno u sve svoje slike uspijeva ugraditi romantičarsku, intimističku notu s naglašenim motivom ljudskog zagrljaja kao metafore spasa od totalnog otuđenja. Čak i kada su likovi sami na slikama i crtežima, kada osjećamo njihovu melankoliju, nesigurnost i poljuljanost, uz njih je često pas kao metafora bezuvjetne ljubavi i prijateljstva, iako, doduše, na prvi pogled psa možemo dešifrirati i kao skupi statusni dodatak.

Bravuroznost i metijerska rafiniranost crteža u tušu, ali i fantastična sceničnost prizora slikâ u kojima je isprepletano mnogo stilskih referenci u poseban, autentičan umjetnikov izričaj, svrstava Vladimira Đuranovića među originalnije i inventivnije pripadnike suvremene slikarske generacije na širem prostoru regije, izvan lokalnih, zavičajnih granica.

Iva Körbler

Iako su likovni kritičari bili jednoglasni u ocjeni da radovi akademskog slikara Vladimira Đuranovića iz njegovog ciklusa „Light“ govore o urbanoj otuđenosti pripadnika mlađe i srednje generacije koja „nepodnošljivu tjeskobu besmisla“ često nastoji prevazići zagrljajem, vjerujemo da laureat prestižne nagrade „Milunović, Stijović, Lubarda“ neće zamjeriti ako mu pripadnici starije generacije – koji su (uprkos „životnim performansama“ neprimjerenim priponcu ka Gornjem gradu) bili najbrojniji na otvorenju izložbe u Galeriji „Kristofor Stanković“, koji svjedoče riječi jednog mudrog čovjeka: „Lijepo je biti mlad, ali nije mala stvar ni starost dočekati!“ i koji znaju da nekad jedna jedina riječ može biti i spasenje i blagoslov – samo od srca kažu:

ČESTITAMO!

VLADIMIR ĐURANOVIĆ (1974.) završio je školu primjenjenih umjetnosti u Sarajevu 1992. i slikarstvo na Fakultetu likovnih umjetnosti na Cetinju 1997. godine, gdje je i magistrirao 2000. godine. Asistent je na FLU na Cetinju (predmet crtanje). Član je ULUCG od 1997. godine.

Samostalne izložbe

Galerija „Santa Marija“ („Grad - teatar“, likovni program), Budva 1997.
Galerija „Centar“, Podgorica 1999.
Umjetnički paviljon, Podgorica 2003.
Galerija „Spinaker“, Herceg Novi 2004.
Galerija „Art“, Podgorica 2005.
Galerija „Centar“, Podgorica 2006.
XXIV Internacionalni festival „Sarajevska zima“, Sarajevo 2008.
„Collegium Artisticum“, Moderna galerija, Budva 2008.
Galerija „Centar“, Podgorica 2008.

JELENA BOLJEVIĆ: Nedavno ste se predstavili likovnoj publici u Galeriji „Kristofor Stanković“ u Zagrebu. Kakvi su utisci?

VLADIMIR ĐURANOVIĆ: Bilo je impresivno. Dočekali su me kao otkriće, s velikim uvažavanjem, iako nijesu znali do tada gotovo ništa o mom likovnom djelu. O tome najbolje govore naslovi u njihovim medijima. Po nešto od toga prenijele su i naše novine. Moj utisak je da se u Zagrebu slikarstvo više cijeni nego u Podgorici.

VLADIMIR DADO ĐURANOVIĆ dobitnik je ovogodišnje nagrade za crtež „Milunović, Stijović, Lubarda“ koju dodjeljuje Udruženje likovnih umjetnika Crne Gore. Prestižno priznanje dobio je za crtež iz ciklusa „Light“ iz velike serije radova u tušu sa kojima se uz novi ciklus slika, predstavio sa velikim uspjehom nedavno i zagrebačkoj publici u Galeriji „Kristofor Stanković“, u Gradskoj skupštini grada Zagreba. Ostajući vjeran figuraciji, Đuranović je u radu okrenut savremenom čovjeku i temama urbane otuđenosti ...

*Jelena Boljević
(Dnevni list POBJEDA, 2. april 2011.)*

U RIJECI PREDSTAVLJENO IZDAVAŠTVO NACIONALNE ZAJEDNICE CRNOGORACA HRVATSKE

Dana 15. III. 2011. godine u prostorijama Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka u bogatom programu predstavljene su knjige u izdanju Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske.

Pozdravnu riječ u ime organizatora – Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka i dvaju vijeća crnogorske nacionalne manjine na ovim prostorima – uputio je Nikola Lučić. Prisutnima je prezentirano više knjiga u izdanju Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske.

Poseban interes prisutnih privukle su dvije knjige: „Narodne nošnje Crne Gore“ Zorice Mrvaljević i „Starocrnogorske narodne igre“ Vladimira Šoća.

Promotor brojnih naslova preporučio je prisutnima da pročitaju knjigu „Kralj Nikola – Rat crnogorski“ iz koje je pročitao dva teksta.

Motivirani i potaknuti izlaganjem prisutni su iskazali veliki interes za ponuđene knjige koje su rado uzeli za čitanje.

Dragutin Lakić

**SAVJET ZA NACIONALNE MANJINE REPUBLIKE HRVATSKE
DODIJELIO SREDSTVA ZA PROGRAME OSTVARIVANJA
KULTURNE AUTONOMIJE NACIONALNIH MANJINA U 2011.G.**

...

IV. CRNOGORCI

1. NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE, ZAGREB	765.000
1. Informiranje	145.000
1.1. „Crnogorski glasnik“ 6 brojeva, 44-50 stranica, format A4, naklada 1000	110.000
1.2. „Ljetopis crnogorski“ dvogodišnjak, format 17x24cm, naklada 1000	35.000
2. Izdavaštvo	185.000
2.1. knjiga „Lux aeterna“, autor Dimitrije Popović naklada 2000, str. 250, format 24x34cm	55.000
2.2. knjiga „Petar II Petrović Njegoš i hrvatski intelektualci njegova doba“, autori Radoslav Rotković, Branko Banjević, Kruno Pranjić i Sava Bogdanović naklada 1500, str. 300-400, format 24x34cm	45.000
2.3. knjiga „Primjeri suživota u Crnoj Gori kroz vijekove“, autor akademik Zuvdija Hodžić naklada 1000, str. 300, format 15x21cm	30.000
2.4. knjiga „Monografija Veljko Bulajić“, priređivač dr Mato Kukuljica, urednik projekta prof. Božo Rudež naklada 2000, str. 1000, format 20x27cm	30.000
2.5. knjiga „Tegobni put u Europsku Uniju“, autor prof. dr. sc. Damir Grubiša naklada 600, kart. 280, format 15x21cm	25.000
3. Kulturni amaterizam	200.000
3.1. Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb	60.000
– izložbena djelatnost	40.000
– pjevačka skupina „Montenegro“	20.000
3.2. Zajednica Crnogoraca Split	30.000
– izložbene djelatnosti u 2011.	30.000
3.3. Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka	40.000
– pjevačka grupa „Montenegrine“	25.000
– likovne izložbe amatera i likovnih umjetnika	15.000
3.4. Društvo perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“, Peroj	20.000
– folklorna skupina „Peroj 1657“	20.000
3.5. Zajednica Crnogoraca Pule	25.000
– izložbene djelatnosti u 2011.	25.000
3.6. Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije, Osijek	15.000
– izložbene djelatnosti u 2011.	15.000
3.7. Zajednica Crnogoraca Karlovac	10.000
– izložbene djelatnosti u 2011.	10.000
4. Kulturne manifestacije	235.000
4.1. Petrovdanski sabor Crnogoraca Hrvatske 2011. (NZCH i NZC Rijeke)	30.000
4.2. Dani crnogorske kulture (zajednički programi)	155.000
4.3. Lučindanski susreti 2011. (Zagreb, „Montenegro“)	30.000
4.4. Dani Peroja (Društvo perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“)	20.000
2. DEMOKRATSKI SAVEZ „MONTENEGRO - MONTENEGRINA“ OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE, OSIJEK	25.000
1. Izdavaštvo	25.000
1.1. zbornik Milorada Nikčevića, urednici Milica Lukić i Jakov Sabljčić naklada 300, str. 500, format B5	25.000
3. ZAJEDNICA CRNOGORACA PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE, RIJEKA	20.000
1. Kulturni amaterizam	14.000
1.1. Vokalno instrumentalni amaterizam	14.000
2. Kulturne manifestacije	6.000
2.1. Likovna izložba – izbor iz fundusa Moderne galerije Podgorica	6.000
UKUPNO CRNOGORCI:	810.000

(Izvor: „Narodne novine“ 35/2011.)

Donosimo pismo koje je, ususret novom popisu stanovništva i predstojećim izborima vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, bilo upućeno Crnogorcima u ime Zajednice Crnogoraca i Vijeća njihove nacionalne manjine u Puli.

PISMO CRNOGORCIMA

*Zajednica Crnogoraca Pule
Vijeće crnogorske nacionalne manjine za Grad Pulu
Pula, 15.02.2011. godine*

*Uvaženi,
obraćamo se ovim putem Vama - našim sunarodnjacima koji živite na području Pule, a koji ste se 2001. godine izjasnili kao pripadnici crnogorske nacionalnosti. Tada se je kao Crnogorka i Crnogorac izjasnila 421 osoba.*

Želja nam je da Vas sve upoznamo da od 2003. godine u Puli postoji i djeluje Zajednica Crnogoraca koja ima 73 člana.

Očekivanja su bila da će se učlaniti i veći broj mladih i radno sposobnih Crnogorki i Crnogoraca. To nam se nije ostvarilo, takvih u Zajednici ima neznatan broj. Njih i sve one koji se nisu učlanili u Zajednicu želimo kratko upoznati sa dosadašnjim radom Zajednice i onim što planiramo u narednim godinama ostvariti, sa željom da nam se pridružite.

Osigurali smo prostor u centru grada Pule. Moderno smo ga uredili i opremili suvremenim namještajem, potrebnom tehnikom, knjižnicom i čajnom kuhinjom. Do sada smo u Domu imali više gostovanja umjetnika, privrednika i političara iz Crne Gore. Posebno ističemo prikazivanje izložbi, koncerata i druženja sa književnicima, sa čime su bili oduševljeni, ne samo Crnogorci, nego i naši sugrađani.

U Domu se okupljaju Crnogorke i Crnogorci svakodnevno uz čitanje novina, knjiga, gledanja televizije, rade na kompjutoru, internetu, slušaju crnogorske i druge pjesme, igraju šah, stolni tenis i slično.

Naši članovi rado se odazivaju svake godine na skupove Crnogoraca na području Hrvatske, a svi ti skupovi ispunjeni su prikazivanjem bogate kulturne baštine našega naroda.

Imamo financijske i materijalne uvjete da osnujemo razne sekcije, radionice i društva za koje se opredijelimo prema uzrastu članova.

Ovakvim programom predstaviti ćemo posebnosti crnogorskog naroda koje će biti zanimljive za nas i naše sugrađane.

Na proljeće, imat ćemo redovni popis stanovništva Republike Hrvatske. Slobodna je volja da sebe i nepunoljetnu djecu upišemo onako kako to odgovara našem nahođenju i uvjerenju u čemu nam daje podršku i Republika Hrvatska. Naime, naša Zajednica, kao i Vijeće osnovani su na temeljima Ustavnog Zakona o nacionalnim manjinama koji nam daje pravo da nesmetano radimo na očuvanju naših običaja, kulture i nacionalnog identiteta. Tome pogoduju i odnosi, između naše matične domovine Crne Gore i druge nam domovine Hrvatske, koji su sve bolji, odnosno koji su jedni od najboljih u regiji.

Mi Crnogorci iz Pule težimo k tome da i mi budemo kao naši perojski Crnogorci koji su daleko od svoje prve domovine vjekovima sačuvali svoj identitet, kulturu i običaje, a koje je sredina podržala i prihvatila.

Na kraju, želimo Vas pozvati da nas posjetite u Domu Crnogoraca, Držićeva 4, Pula, a možete se javiti i telefonom, na broj 210-371 utorkom i petkom, od 10.00 do 12.00 časova i četvrtkom od 17.00 do 19.00 časova.

Svako Vaše javljanje jako će nas razveseliti, a svaka Vaša posjeta bit će dočekana sa radošću i dobrodošlicom.

*U to ime pozdravljamo Vas i članove Vaše familije.
Dovidenja!*

*Predsjednik Vijeća
Božo Radulović, prof.*

Sastanak predstavnika udruženja crnogorskih iseljenika iz Slovenije, Srbije i Hrvatske

SUSRET U KRANJU

U organizaciji Crnogorskog KPS Društva „Morača“ Kranj, 9.4.2011. u Kranju održan je sastanak predstavnika udruženja crnogorskih iseljenika iz Slovenije, Srbije i Hrvatske. Poslije razgovora – u kojem su učestvovali: Dragica Bošnjak (Društvo „Duklja“ - Ljubljana), Velimir Bijelić (Društvo slovensko-crnogorskog prijateljstva - Ljubljana), Veselin Lakić (Savez crnogorskih društava - Ljubljana), Šemso Đešević (Zavičajno društvo Plava i Gusinja „Izvor“ - Kranj), Nenad Stevović (Udruženje Crnogoraca Srbije „Krstaš“ - Lovćenac), Dušan Mišković (Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ - Zagreb), dr. sc. Radomir Pavićević (Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske - Zagreb),

prof. dr. sc. Dragutin Lalović (Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske - Zagreb), Danilo Ivezic (Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske - Zagreb), Čedo Đukanović (CKPSD „Morača“ - Kranj), Radojica Nedović (CKPSD „Morača“ - Kranj) i Momo Savović (CKPSD „Morača“ - Kranj) – usvojeni su sljedeći:

ZAKLJUČCI

1. Iskustva saradnje koju već dugi niz godina ostvaruju NZCH - Zagreb, CKPSD „Morača“ - Kranj, Zavičajno društvo Plava i Gusinja „Izvor“ - Kranj, kojoj se od prošle godine priključilo i Udruženje Crnogoraca Srbije „Krstaš“ (CKPD „Princeza Ksenija“) - Lovćenac; trebaju biti model povezivanja krovnih udruženja iz različitih država, uz poštovanje specifičnosti svakog udruženja, u šire asocijacije (na europskom i svjetskom nivou). Iz programskih sadržaja i povezivanja krovnih udruženja izrasti će i organizaciona struktura koja će uključiti sve one koji imaju što ponuditi, koji stvaraju i realizuju programe u cilju očuvanja kulturne autonomije i nacionalnog identiteta, što je osnovni zadatak udruženja crnogorskog iseljeničtva - sačuvati sebe i svoje potomke od opasnosti, asimilacije.

2. Mogućnost formiranja asocijacije crnogorskih iseljenika na svjetskom nivou, u smislu obnavljanja ili izgradnje nove, određena je kao budući zadatak i potreba.

3. Programsko povezivanje i predstavljanje crnogorskog iseljeničtva u matičnoj državi Crnoj Gori, jednim zajedničkim nastupom krovnih udruženja iz Hrvatske, Srbije i Slovenije, treba organizovati što je moguće prije. U tom cilju u svojim sredinama utvrditi s čim bi se na kvalitetan način udruženja mogla predstaviti. Program uskladiti i zajednički definirati. Ovaj nastup može biti i svojevrsan test o mogućnostima svakog od udruženja i uvod u obilježavanje 200-te godišnjice Njegoševog rođenja 2013. godine, kada bi se na Cetinju predstavili reprezentativnim sadržajem.

4. Protiv smo bilo kakve instrumentalizacije iseljeničtva od strane matične države i za bitno promijenjenu ulogu i funkciju Centra za iseljenike koji treba odista postati Centar iseljeničtva, personalno i materijalno osposobljen za tu ulogu. Iseljenici iz Crne Gore svoju matičnu državu mogu pomoći onoliko koliko vrijede u sredinama svoga življenja.

5. Priprijetna je inicijativa Crnogorske zajednice Australije za donošenje Deklaracije u Skupštini Crne Gore o ništavnosti Podgoričke skupštine.

6. Sve primjedbe i sugestije na tekst Strategiju saradnje sa dijasporom za period 2011-2014. usvojen od strane Vlade Crne Gore udruženja trebaju dostaviti nadležnim institucijama u Crnoj Gori, a u cilju kvalitetnije saradnje na zajedničkom nam cilju, očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta.

SPORAZUM O ZAŠTITI MANJINA RATIFIKOVAN I U CRNOJ GORI

U nastavku 2. sjednice prvog redovnog zasjedanja Skupštine Crne Gore u 2011. godini, održanom 5. aprila, usvojen je Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori. Tim sporazumom – koji je u Saboru RH usvojen u jesen 2009. godine i koji je i crnogorski parlament verifikovao u izvornoj verziji, a koju smo integralno objavili u našem 61. broju – predviđeno je, između ostalog, i utemeljivanje međuvladinog Mješovitog odbora koji bi pratio sprovođenje Sporazuma. U Mješoviti odbor, koji bi će biti osnovan 60 dana od datuma stupanja na snagu Sporazuma, bili bi imenovani i predstavnici manjina nakon konsultovanja krovnih koordinacionih tijela manjina.

ODRŽAN OKRUGLI STO O CRNOGORCIMA U SLOVENIJI

U prostorijama Crnogorskog društva „Crna Gora“ u Ljubljani 21.4. održan je prvi okrugli sto na temu položaja Crnogoraca u Sloveniji. Uz prisustvo brojnih stručnjaka, među kojima i naučnog savjetnika na ljubljanskom Inštitutu za narodnosna vprašanja dr Vere Kržišnik-Bukić, razgovaralo se o negovanju i razvijanju identiteta crnogorske zajednice.

Predsjednik Saveza crnogorskih društava Slovenije Veselin Lakić istakao je značaj nedavno usvojene Deklaracije Parlamenta Republike Slovenije o manjinskim zajednicama bivše SFRJ. Deklaracija je usvojena dvotrećinskom većinom, a Lakić je naveo da su time Crnogorci upisani na mapi priznatih nacionalnih zajednica u Sloveniji. Potom je dr Vera Kržišnik-Bukić detaljnije govorila o istorijskim aspektima crnogorske manjine u Sloveniji, kao i kulturnom i nacionalnom identitetu i kolektivnim pravima koja im omogućuje Deklaracija. Ona je istakla formiranje vijeća (sosveta) u Vladi, gdje će pored drugih nacionalnih zajednica koje žive u Sloveniji, svog predstavnika imati i Crnogorci.

Razgovori na okruglom stolu vođeni su na dva jezika, podjednako crnogorskom i slovenačkom, a u njima su učestvovali i ambasador Crne Gore u Sloveniji dr Ranko Milović, predsjednik NZC u Hrvatskoj dr Radomir Pavićević, profesor zagrebačkog Sveučilišta dr Dragutin Lalović, predsjednik Svaza makedonskih društava Slovenije dr Ilija Dimetrevski kao i predstavnici svih crnogorskih društava u Sloveniji.

(Izvor: www.dijasporacg.me)

DRAGOCJENA GRAĐA ZA BUDUĆE ISTRAŽIVAČE

Višetomna knjiga „Crnogorci u Vojvodini – Kolonizacija 1945-1948“ Nenada Stevovića i Slobodana B. Medojevića predstavljena je u Matici crnogorskoj. O kapitalnom izdanju Matice crnogorske, koje predstavlja potpunu arhivsku građu crnogorske kolonizacije u Vojvodini, govorili su Novica Samardžić, dr Stevan Konstantinović i Nenad Stevović.

– Izdanjem na 2.100 stranica sačuvano je od zaborava blizu 40.000 imena naših sunarodnika što su se odmah poslije Drugog svjetskog rata, neki dobrovoljno a drugi po direktivi, našli na spiskovima putnika u obećanu zemlju – kazao je Samardžić. U pokretu epskih razmjera 10 procenara najvitalnijeg stanovništva Crne Gore otišlo je u Vojvodinu.

Ocijenivši izdanje kapitalnim djelom o sudbinama ljudi i dva prostora, Crne Gore i Vojvodine, Konstantinović je kazao da je knjiga temelj za početak konstituisanja crnogorske manjine u Vojvodini i ostvarivanje kolektivnih prava Crnogoraca.

Prema riječima N. Stevovića, na projektu cjelovitog rasvjetljavanja kolonizovanja Crnogoraca u Vojvodini bilo je uključeno 60 saradnika, iskorišćen je sav materijal koji je o kolonizaciji imao Arhiv Vojvodine i sakupljeno blizu 60 hiljada stranica arhivske građe.

– Mnogi će u ovoj knjizi naći svoj korijen, a ona će biti praktičan sadržaj za buduće istraživače – kazao je Stevović i naglasio da je Matica crnogorska publikovanjem ovog kapitalnog izdanja ambiciozno počela realizaciju jednog od svojih strateških ciljeva – objavljivanje arhivske građe o našim iseljenicima širom svijeta.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 2. april 2011. godine)

CRNOGORKA ZADIVILA AUSTROUGARSKE VOJNIKE

Poslije austrougarske okupacije Crne Gore, švabe su u Pivi posebno sumnjale na aktivnosti starog crnogorskog ratnika i brigadira Durmitorske brigade Joka Adžića. Imali su dojavu da oko sebe okuplja Pivljane i krije oružje. Zbog toga su ga švapski specijalci stalno pratili, a potom ga u ropstvo poslali. Kad jednog dana, u Svetu nedelju, novembra 1916. godine, u kuću generala Adžića, u Plužinama, banu austrougarski fakmajstor sa Goranska, sa ovcem grupom vojnika. A u kući se sama zadesila Jokova žena, Marija, kršna i starena starica, rodnom iz Katunske nahije, od Đukanovića. Pa, kad joj „gosti“ na vrata banuše, podiže se, te ih stojeći dočeka i ponudi stolice da posijedaju. A onda im donese rakiju i pristavi kafu, kao da su joj pravi prijatelji u kući ukročili, a znala je da joj ništa dobro ne donose. Malo vremena kasnije, fakmajstor se izreče:

– Poštovana gospođo Adžić, dobili smo nalog od naše više komande da izvršimo popis odlikovanja i grbova Vašeg supruga, generala Adžića, pa Vas molimo da nam omogućite da to učinimo. I, nemojte da neki od njegovih suvenira negdje sklonite, jer naša komanda zna tačno koliko ih u kući ima.

Poslije ove naredbe, za Jokovu suprugu težeg dana u životu nije dolazilo. Odista, preboljela je mnoge nedaće i teškoće, ali sa ovom se ni jedna nije mogla izjednačiti. Da im kaže da ih je Joka negdje sklonio, ne bi joj ni povjerovali i čitavu bi kuću preturili da ih pronađu. A, bijahu nadohvat ruke, u dotičnoj sobi, u jednom velikom drvenom baulu. Odista, pod ključem, ali kakve koristi od toga? Nije to bila nikakva zaštita, pa ni obična prepreka za meštare kakvi su joj se u kući nalazili.

Marija se diže, pa bez i jedne riječi ode preko vrata. Kad i dvojica vojnika za njom izadoše. Prepali se da Marija neđe ne sakrije ordenje, pa je iz vida nijesu ispuštali. A ona, ništa drugo nije ni mogla nego da baul otključa i da iz njega pokupi ordenje i pred fakmajstora donese. A fakmajstor izbečio pa ni da trepne. Grdnom se čudu začudio. Nikad do danas nije na jednom mjestu vidio toliko zlatnog i srebrnog ordenja. Pa ni na Dvoru austrougarskom toliko ga nema. A onda fakmajstor progovori:

– Draga gospođo Marija, žao mi je i teško što ću Vas razočarati, ali mi moramo sve ovo iz Vaše kuće odnijeti, jer nam je tako naređeno, pa mi tu naredbu ne smijemo prekršiti.

– O, Bože jedan, šta da učinim – pomisli u sebi Marija, pa će vojnom zapovjedniku:

– Ostavi mi, fakmajstore, bar revers, na ovo Vulovo i Jokovo zlato i srebro, što ga danas iz njihovog doma opljačkaste.

Fakmajstora Marijine riječi dobro uvrijediše, pa se namršti i pocrvenje, ali se uzdrža, te nešće da joj uzvraća. A onda uze papir i počeo da popisuje ordenje i medalje i druge suvenire koji su se ispred njega našli. I naređa dva puna puncata lista. A za oči mu najviše zape Jokova paradna sablja, koju je General dobio od ruskog cara za svoje veliko junaštvo i ljubav prema Rusiji. Pa počeo da je okreće i zaviruje i bi je više volio nego da zlatnu od svoga gospodara dobije. Ali, morade i nju da utefteri, pod rednim brojem trideset. Kad spisak završi, potpisa ga punim imenom i prezimenom, a onda ga isprevija učetvoro, pa ga dade Mariji. A ona stala, pa gleda i ćuti, kano da je ukopana, dok se najedared obrati fakmajstoru:

– Gospodine fakmajstore, molim Vas današnjom Svetom nedeljom, dajte mi tu svečanu sablju generala Adžića, da se s njom pozdravim.

Fakmajstor je pogleda, pa se na nju sažali i uze sablju, te joj je dodade. Marija je prihvatila pa počeo da je zagleda i u svoje oči urezuje. Vidi se, smjerala je nešto da učini, ali šta nikome ni na kraj pameti. A sablja joj draga, kao na srcu da joj je ležala, pa joj se iz ruku ne ispušta.

A onda, Marija Jokova, desnicom sablju za balčak prihvatila, a lijevom njenu oštricu zagrli, pa munjevito, preko malo podignutog koljena, svom snagom udari. I prebi se, pusta, kao ledena ledenica i pritom tužno zacvilje. Potom, one dvije polovine, koje su do malo prije sablju činile, stavi na tavulin ispred fakmajstora.

– Šta učinje Gospođo, ako Boga velikoga znaš? – on prozbori.

– Fakmajstore – Marija mu odgovori – samo iz mrtvih ruku Crnogorcima se sablja može uzeti, ili ako je preko koljena prebijena.

Marija je, ovog puta, potvrdila, ono što je fakmajstor znao i ranije. I sreća po njega velika što se sablja nije u Jokovim rukama zadesila. Fakmajstor se zamisli i jedan dugi i začuđujući pogled u pravcu Marije uputi, a onda joj reče zbunjeno:

– Gospođo Jokovice, donesite mi onaj registar, u kome sam popisao Vulovo i Jokovo ordenje.

Marija zavuče ruku u džep od kecelje i izvadi isprevijanu hartiju, te je vrati švapskom oficiru. A on je i ne pogleda no je prihvati i pocijepa u stotine sitnih papirića, pa reče ono što nije niko ni očekivao:

– Poštovana gospođo, ovo silno ordenje, koje vam jutros uznesmo, treba u kući Adžića i dalje da ostane. Evo, uzmi ga i vrati u baul, gdje se i do sada nalazilo.

Potom se švapski vojnici digoše i iz kuće Jokove odoše. I svi, izreda, Jokovu Mariju vojnički pozdraviše.

Radovan Bošnjak

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 3. april 2011. godine)

„ŽENE U CRNOJ GORI OD 1790. DO 1915.“

Istorijska čitanka „*Žene u Crnoj Gori od 1790. do 1915.*“, čiji je urednik teatrološkinja i dramska spisateljica Nataša Nelević, pokreće brojna pitanja koja su predugo bila zaklonjena muškom historijom. To je, na predstavljanju ovog izdanja u Gradskoj knjižari, konstatovala dr Senka Babović-Raspopović. Sabirajući brojna dokumenta iz perioda od 1790. do 1915. godine, ova knjiga svjedoči o različitim iskustvima i ulogama žene u Crnoj Gori u tom razdoblju. Osnovno polazište za nastanak ove knjige je razvoj historije žena kao naučne discipline. Dr Senka Babović-Raspopović kazala je da knjiga otvara novu etapu u istraživanju crnogorske prošlosti.

– Kroz studijski dio knjige dobili smo poruku da smo uskraćeni za polovinu crnogorske historije koja je, u ogradama patrijarhalne kulture, promicala iza leđa muškaraca – gospodara, oca, brata i svekra. Ova knjiga predstavlja feministički orijentisan dijalog sa ženskom prošlošću, koji autorka vodi kroz 16 poglavlja ove knjige. U njima govori o položaju žena u ratu, krvnoj osveti, rodu, domu, javnom prostoru, iskustvu razvedenih žena, materinstvu... Analizirajući otvorena pitanja ženske historije, autorka je uspjela da uhvati i one segmente privatnog života muškarca koji su ostali potpuno nepoznati i udaljeni iz fokusa klasičnih historiografskih zdanja, jer se nijesu uklapali u okvir muške crnogorske historije... – kazala je Babović-Raspopović.

Govoreći o ženskoj historiji kao naučnoj disciplini, dr Ana Stolić kazala je da knjiga predstavlja veoma značajno štivo ne samo za Crnu Goru, već i za region.

– U Srbiji ne postoji ovakva knjiga. Nelević je posvetila podjednaku pažnju životnim ciklusima žena i mnogim fenomenima koji se tiču njihovog i života muškaraca i socijalne, društvene historije Crne Gore u ovoj epohi – istakla je Stolić.

Istorijska čitanka „*Žene u Crnoj Gori od 1790. do 1915.*“ nastala je kao projekat NVO „Centar za feminističku kulturu“, uz podršku Fondacije Institut za otvoreno društvo - Predstavništvo Crna Gora (FOSI ROM) i Svjetskog fonda za žene. Urednica izdanja Nataša Nelević kazala je da je knjiga posvećena ženama koje su izbrisane iz historijskog pamćenja.

– Ova knjiga je jedna vrsta duga prema našim pretkinjama. Nadam se da će se ovim izdanjem otvoriti razna pitanja i različita istraživanja. Štivo može da bude inspirativno i za razvoj ženskih studija u Crnoj Gori. Projekat je nastao sa namjerom da bude osnovna literatura za nastavnice historije u srednjim školama, kako bi imali mogućnost da valjano kreiraju nastavu – kazala je Nelević.

U knjizi se govori o položaju žena u ratu, krvnoj osveti, rodu, javnom prostoru, iskustvu razvedenih žena ...

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 23. januar 2011. godine)

Iz prošlog broja „Crnogorskog glasnika“ čitaoci su saznali da je Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba započelo znanstvenoistraživački projekt „Hrvatski državni arhiv o Sekuli Drljeviću“. Cilj tog projekta – kojim rukovodi Željko Karaula, doktorand povijesti na Hrvatskim studijima u Zagrebu – jeste da se, na znanstvenoj osnovi, odgovori na pitanje „Tko je i što je dr. Sekula Drljević?“.

Rezultate cijelog projekta trebalo bi objaviti u posebnoj publikaciji, a u „Crnogorskom glasniku“ će, u nekoliko sljedećih brojeva, biti objavljeni dijelovi feljtona u kojem Željko Karaula na popularan način prikazuje političke i kulturne veze dr. Sekule Drljevića sa Zagrebom i Hrvatskom.

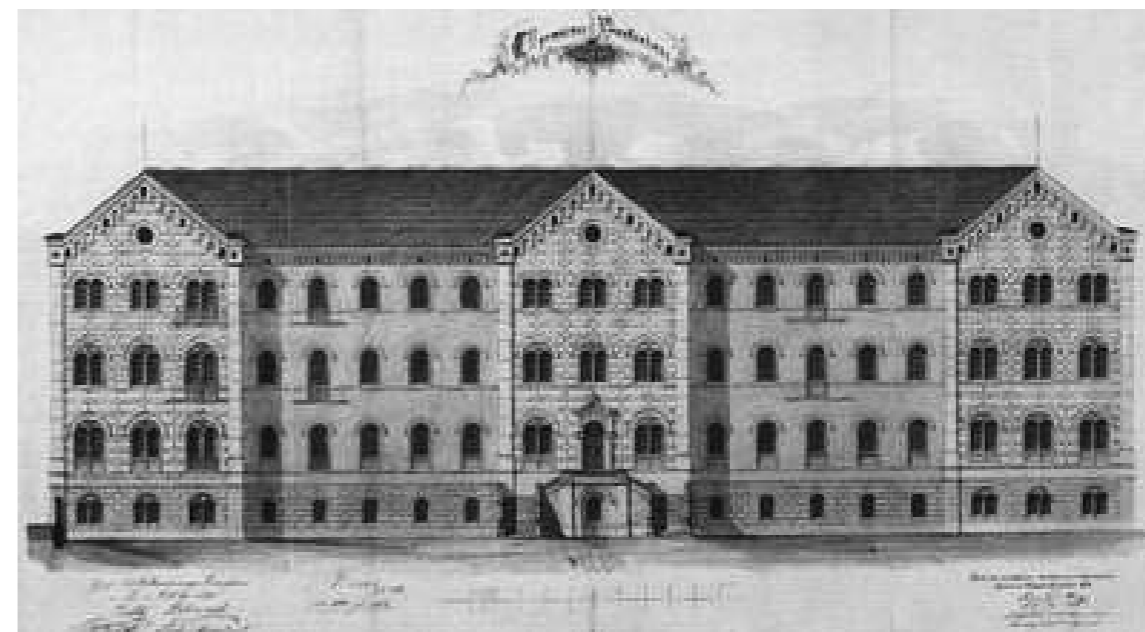
Željko Karaula

Dr. SEKULA DRLJEVIĆ – PRILOZI ZA BIOGRAFIJU OBZORI HRVATSKO-CRNOGORSKIH VEZA Studij u Zagrebu (1903.-1908.)

Mogli bi postaviti pitanje je li proučavanje životnog puta dr. Sekule Drljevića ključ za uspješno rješenje ove „nove potrage“, odnosno vodi li uistinu dosizanju dubljeg i istinskog poznavanja njegovog političkog djelovanja. Rušenje „jugoslavenske paradigme“ 90-ih i stvaranje nove „crnogorsko-zelenaške paradigme“ ne smije biti polazište, ali ni prepreka takvim novim istraživanjima, već se treba pružiti prilika da se sada sasvim transparentnije svi dokumenti istraže i predoče javnosti. Takvo istraživanje sigurno će omogućiti da se shvate tolike stvari o našoj prošlosti koje su došle do nas – zbog „komunističke vizije prošlosti“ i njegove ljestvice pozitivnih i negativnih ljudi naše povijesti – izobličene ili netočne.

Veliki doprinos novim pogledima na političko djelo dr. Sekule Drljevića između ostalog dao je dr. Danilo Radojević, posebno u svojoj novoj knjizi u kojoj je sabrao najvažnije njegove tekstove i napisao opsežnu uvodnu studiju, odnosno životopis Drljevićeva života i političkog djelovanja. Sekula, DRLJEVIĆ, Politička misao, Podgorica, 2007. (uvodna studija Danilo Radojević «Politička misao dr. Sekule Drljevića 7.-102.). Vidi također i uvodnu studiju istog autora u knjizi: Savić, MARKOVIĆ-ŠTEDIMLIJA, Tri zabranjene knjige Savića Markovića Štedimlje: Gorštačka krv, Crna Gora u Jugoslaviji, Osnovi crnogorskog nacionalizma (uvodna studija dr. Danilo Radojević), Podgorica, 2008.

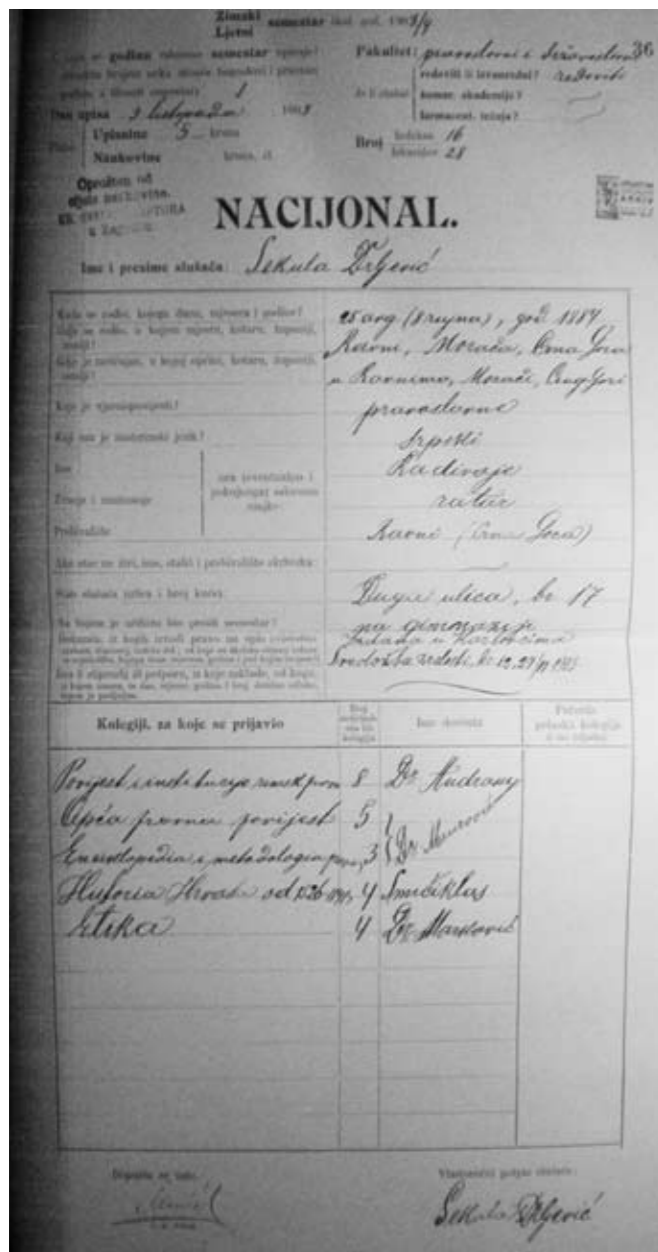
Kao političar, dr. Sekula Drljević bio je više od dva desetljeća stjegonoša borbe za obranu crnogorskog državnog i političkog individualiteta u razdoblju od 1919. do 1941. godine, žestoko se protiveći beogradskom monarhističkom centralizmu i unitarizmu. Zbog svoga „pokušaja“ djelovanja za vrijeme Drugoga svjetskog rata da na strani Hitlerove Njemačke, a uz pomoć vlasti Nezavisne Države Hrvatske (NDH), ponovno osigura državnost Crne Gore, bio je od vlasti nove komunističke Jugoslavije stigmatiziran i proglašen „ratnim zločincem“. Njegova kontroverzna ličnost i djelovanje i dalje intrigiraju duhove u danas samostalnoj državi Crnoj Gori, kako u historiografiji tako i u crnogorskoj javnosti. Da bi se došlo do njegova prava lika potrebno je provesti opsežna povijesna istraživanja koja će potvrditi ili djelomično ili u cijelosti revidirati dosadašnje spoznaje. Prva takva prilika bila je na skupu Dukljanske akademije znanosti i umjetnosti (DANU) Dr. Sekula Drljević – ličnost, djelo, vrijeme, koji se održao u Budvi početkom 2011. godine. Osim toga važnoga skupa Vijeće crnogorske nacionalne zajednice iz Zagreba pokrenulo je projekt u kojem bi se na osnovu dokumenata i materijala iz Hrvatskog državnog arhiva (HDA) pomoglo rasvjetljavanju djelatnosti dr. Sekule Drljevića u Hrvatskoj i Jugoslaviji.

Cijelo je Sveučilište nekada bilo smješteno u današnjoj zgradi Pravnog fakulteta u Zagrebu

Osnovna svrha ovoga feljtona je u tome da se omogući na popularan način prikazivanje političkih i kulturnih veza dr. Sekule Drljevića sa Zagrebom i Hrvatskom, jer je njegov politički rad i sudbina bila blisko povezana s njima. Radi se o razdoblju od njegova dolaska u Zagreb kao studenta Pravnog fakulteta (1903.-1908.), pa sve do napuštanja Zagreba 1945. kada se dr. Drljević zajedno sa poraženom vojskom NDH povlači prema Austriji, da bi ovdje prema određenim nepotvrđenim podacima bio ubijen od strane četnika u austrijskom gradiću Judenburgu u studenom 1945. godine. U svojoj borbi protiv beogradskog centralizma i za crnogorski identitet dr. Sekula Drljević se brzo nakon stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (1918.) počeo povezivati s hrvatskim političkim predstavnicima, koji su stajali na istim političkim temeljima. Stoga će ovdje biti prikazana samo ona strana njegove političke djelatnosti koja uključuje direktne ili indirektne veze dr. Drljevića sa hrvatskim političkim prostorom i hrvatskim političkim prvacima, od predsjednika HSS-a Stjepana Radića do ustaškog pokreta i poglavnika Ante Pavelića. Njegova aktivnost u Crnoj Gori kao prvaka crnogorskih federalista biti će prikazana samo ako je u korelaciji s osnovnom temom teksta.

Sekula Drljević rođen je u selu Ravni u Morači, kod Kolašina, 25. kolovoza (8. rujna) 1884. godine u seljačkoj obitelji, od oca Radivoja i majke Dobrice Drljević. Osnovnu školu završio je u školskoj zgradi kraj manastira Morača (1890.-1894.), da bi prešao na gimnaziju u Srijemskim Karlovcima u Srijemu, tada u Austro-Ugarskoj. **Ovdje se mladi Drljević počeo baviti poezijom, uglavnom u nacionalnom srpskom duhu, objavljujući svoje pjesme u somborskom časopisu Golub.** Nakon završetka gimnazije (1894.-1903.) mladi Sekula Drljević upisuje Pravni fakultet (Pravoslavni i državoslovni) u Zagrebu na Sveučilištu Franje Josipa I. Prema Imeniku redovitih slušača Pravnog fakulteta u Zagrebu (*Nacijonalu*) Drljević se upisao na prvu godinu (zimski semestar) 3. listopada 1903. godine. U spomenutom *Nacijonalu* redovnih studenata Pravnog fakulteta naveden je kao Sekula Drljević iz naselja Ravni u Morači, pravoslavne vjeroispovijesti, maternijeg srpskog jezika, od oca Radivoja po zanimanju ratara, također zavičajnog u mjestu Ravni, Crna Gora. Kao datum rođenja naveden je 25. kolovoz (8. rujna) 1884., a upis je obavljen na temelju „svedožbe zrelosti“ gimnazije u Karlovcima br. 12., od 27. lipnja 1903. godine. Prema istom izvoru smještaj je našao u Dugoj ulici br. 17. Nakon što je platio upisninu u iznosu od 5 kruna prema *Nacijonalu* oprostjen je od „cijele naukovine“ (oprost od „naukovine“ podijeljivala je Kraljevska zemaljska vlada uglavnom veoma siromašnim studentima).

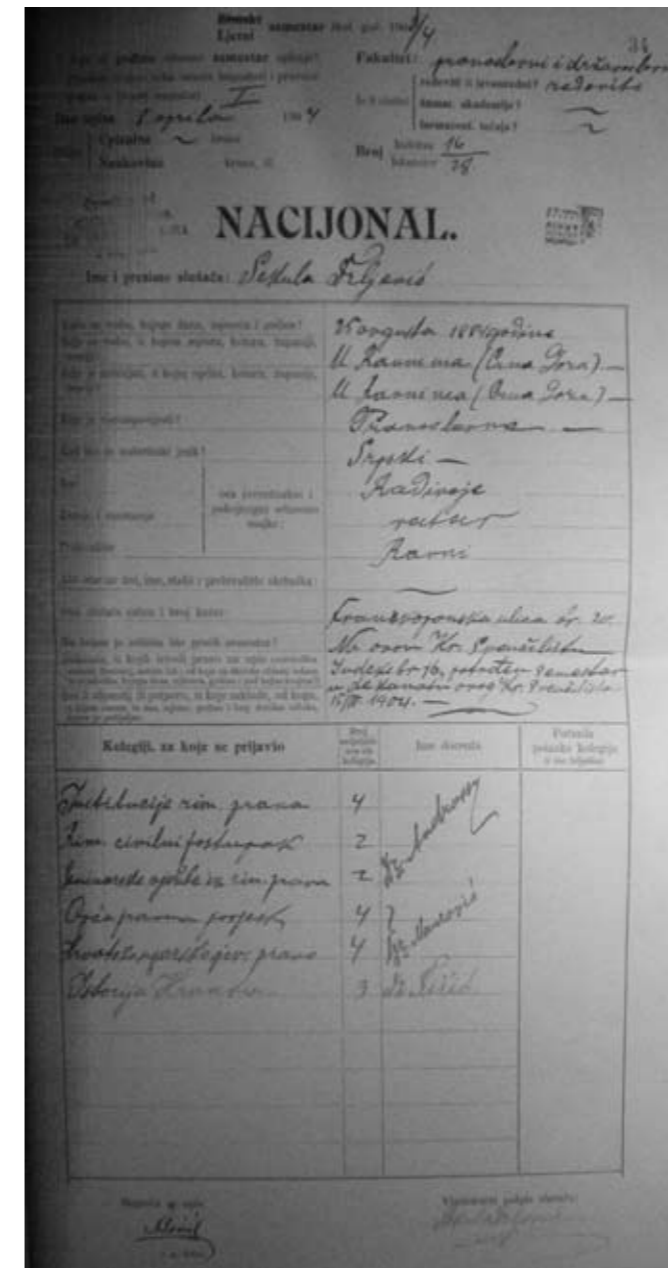
Imenici redovitih i izvanrednih slušača sastojali su se od upisnih listova („Nacijonala“) koje su ispunjavali sami studenti, te su zatim uvezivani u knjige

i Pešte, što onemogućava školovanje tehničke inteligencije i liječnika u Zagrebu, već dopušta samo izobrazbu budućih politički ovisnih činovnika, nastavnika i svećenika. Sve je to Drljevića u skladu s tadašnjim tendencijama hrvatsko-srpskog zbližavanja u Trojednoj kraljevini vodilo prema putu vjere u jugoslavenstvo i jedinstvenu jugoslavensku kulturu u kojem svoje mjesto mora naći i malena, ali junačka Crna Gora. Već slijedeće godine u rujnu 1904. Drljević je na Kongresu srpske omladine u Beogradu povodom krunisanja srpskog kralja Petra I. i stogodišnjice srpskog ustanka izabran za potpredsjednika te organizacije. Radilo se zapravo o mnogo širim svečanostima koje su u Beogradu trajale oko tri tjedna. Na tim svečanostima otvoren je i Prvi kongres jugoslavenske omladine, Prvi kongres Jugoslavenske izložbe, Prvi kongres Jugoslavenskog koncerta, uz mnogo gostiju iz Hrvatske i drugih zemalja, poput Stjepana Radića, Josipa Smodlake i drugih. Tim svečanostima Beograd se nastojao predstaviti kao novo središte, odnosno „Pijemont“ južnoslavenskih naroda.

Kolegiji za koje se prijavio bili su: Povijest i institucije rimskog prava (dr. Audrassy, 8 sati tjedno), Opća pravna povijest (dr. Maurović, 5 sati tjedno), Enciklopedija i metodologija prava (dr. Maurović, 3. sata tjedno), Historia Hrvata od 1526. do 1848. (dr. Smičiklas, 4 sata tjedno) i Etika (dr. Marković, 4 sata tjedno). Nakon upisa Drljević je prionuo učenju te je ispite redovno polagao, no to ga nije spriječilo da se i jače angažira među srpskim studentskim društvima u Zagrebu. **Važno je ovdje spomenuti u kojem političkom trenutku mladi Drljević dolazi u Zagreb. Politička situacija u Hrvatskoj nakon odlaska omraženog bana Khuena (lipanj 1903.) bila je znatno lakša, a počela je i u okviru politike „novoga kursa“ pod vodstvom Frane Supila politička borba protiv njemačkog ekspanzionizma prema južnoslavenskim zemljama, suradnja i pomirenje s Mađarima i hrvatsko-srpsko približavanje, čiji nacionalni odnosi su do tada bili vrlo napeti, a koji su eskalirali na velikim protusrpskim demonstracijama 1902. u Zagrebu. Mladi Drljević dakle dolazi u Hrvatsku u sasvim novim političkim okolnostima.** Dolaskom u Zagreb, grad koji se brzo razvijao i postajao kulturno i političko središte južnoslavenskih naroda u državi, mladi Drljević počinje da se pobliže upozna s političkim položajem južnih Slavena u Monarhiji. Postaje svjestan njihove nemoći i podređenog položaja u austro-mađarskoj državi. Sama struktura znanstvenih disciplina koje se predaju na Zagrebačkom sveučilištu odražavaju ekonomsku zaostalost i politički pritisak Beča

„Biogradske svečanosti“

Nema sumnje da je mladi Drljević vjerovatno bio oduševljen tim svečanostima u Beogradu. Tek kasnije u sasvim drugim političkim okolnostima Drljević se osvrnuo na te događaje, što je napomenuo i Radojević: „Svoju velikosrpsku politiku Pašić je naviestio krunisanjem kralja Petra 1904. g. Preko beogradske akademske mladeži uspio je, da u Beograd na omladinski kongres dodje i akademska mladež iz Zagreba i iz Sofije. Omladinskim kongresom počele su krunidbene svečanosti. Kralj Petar došao je u sveučilišnu zgradu, gdje ga je dočekala mladež iz svih zemalja južnih Slavena. Culi su se poklici: «Živio jugoslavenski car». Zagrebačka i sofijska mladež osjetile su, da su natociljane, ali je bilo prekasno. Slavila je pobjedu religija podvale.“, Sekula, Drljević, Sumrak religije podvale, Hrvatski narod, br. 1144., 24. IX. 1944., 3.

Početkom studenog 1905. godine Sekula Drljević je izabran za potpredsjednika Srpskog akademskog literarnog društva „Njeguš“ u Zagrebu kojemu je bio i jedan od osnivača (u društvu su se uglavnom nalazili Srbi iz Hrvatske). Predsjednik društva je bio Nikola Narančić, kasnije odvjetnik i istaknuti pristaša Demokratske stranke u Gospiću i urednik lista *Narodno ujedinjenje*. Važan član društva bio je i Bogdan Lastavica kasnije poznati srpski publicista i književnik iz Hrvatske, koji je već tada često surađivao sa svojim književnim priložima u časopisima *Nastavnom vjesniku*, *Brankovu Kolu* i *Savremeniku*. Već u ovom društvu Drljević je došao u odnos da pobliže promotri odnos vjere i nacije koja je u Hrvatskoj bila znatno složenija nego u Crnoj Gori, jer je njegov prijatelj u „Njegušu“ tajnik Josip Kovačević, student filozofije, koji se mada katoličke vjere izjašnjavao Srbinom. Svi ti utjecaji sa studija u Zagrebu reflektirati će se kasnije u Drljevićevom političkom djelovanju. Društvo „Njeguš“ nastalo je na principima „sloge Srba i Hrvata u slavu zajedničke otadžbine“, odnosno pod tadašnjom ideologijom Napredne omladine i Ujedinjene omladine hrvatske i srpske nakon inauguracije politike „novoga kursa“. Očito da je društvo „Njeguš“ bilo pod pokroviteljstvom Hrvatsko-srpske koalicije i podupiralo njezin rad. Ono je bilo samo jedno u nizu sličnih i vrlo rasprostranjenih srpskih društvenih, gospodarskih i literarnih društava u tadašnjoj Hrvatskoj i Slavoniji. Pored poticanja literarnog i stručnog obrazovanja svojih članova, društvo je radilo na širenju narodne prosvjete, održavalo popularna predavanja i organiziralo analfabetske tečajeve. Društvo je izdalo i prvu čitanku za analfabete na južnoslavenskim prostorima, pri čemu je sudjelovao i mladi student prava S. Drljević.

U listopadu 1904. Drljević upisuje drugu godinu svojih studija. Podaci u *Nacijonalu* se nisu promijenili osim iznenađujuće datuma rođenja i očekivano mjesta boravišta. Sada je kao datum rođenja napisano 23. ožujka (marta) 1884. godine. Nije jasno zašto je Drljević promijenio svoj datum rođenja. Drljević se također preselio u Mesničku ulicu br. 4. Prvi državni pravni ispit položio je 5. srpnja 1904. U drugoj godini je prijavio ove kolegije: Opći dio i stvarno pravo (dr. Egersdorffer, 8 sati tjedno), Pravo rimokatoličke crkve (dr. Lovrić, 6. sati tjedno), Pravna filozofija (dr. Šilović, 3. sata tjedno), Opća statistika (dr. Šilović, 4. sata tjedno) i Sveopće državno pravo (dr. Pliverić, 5. sati tjedno).

(nastavit će se)

U prethodnom broju „Crnogorskog glasnika“ – a sve zbog opredjeljenja Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske „da temeljito i sistematski istražujemo i obogaćujemo naše poznavanje sudbine crnogorskoga bića na ovim prostorima još od najranijih naseljavanja početkom 15. stoljeća“ – uveli smo novu (povremenu) rubriku „PRILOZI ZA ANTROPOGEOGRAFSKE STUDIJE“, prvenstveno s namjerom da se ukaže na moguće pravce budućih takvih istraživanja u Hrvatskoj, ali i sa krajnjom željom da njihovi cjeloviti rezultati jednog dana budu uobličeni u odgovarajuću studiju i objavljeni u okviru izdavačkih pregnuća naše Zajednice.

Stoga u ovom broju donosimo i jedan, neosporno zanimljiv, prilog gospodina Slobodana B. Medojevića, autora koji se našim čitaocima već predstavio prilogom u br. 66. G. Medojević nije žalio truda da iz opsežnog materijala – što ga je znameniti dr. Aleksa Ivić prikupljao u bečkim arhivima prije gotovo jednoga vijeka – izdvoji dio koji svjedoči o crnogorskim uskokima u Senjskom kraju.

CRNOGORCI – SENJSKI USKOCI (XVI VIJEK)

Dr. Aleksa Ivić, naučnik evropskog formata svoga vremena, neizmjereno velikih zasluga kada je u pitanju povijest šireg južnoslovenskog prostora, naročito prostora Hrvatske, ostavio nam je između ostaloga svoga opusa i veliki broj autentičnih prepisa arhivskih dokumenata sa prigodnim komentarima različite starosti i porijekla koji svjedoče hrvatskoj povijesti, otkrivajući nam i veoma važne segmente crnogorske povijesti u Hrvatskoj.

Radeći u bečkim arhivima prikupio je u Dvorskom komorskom arhivu (Hof-Kammer-Archiv), iz zbirke dokumenata – Fascikle: „Zeng und Venedig“, kako je zapisao „one podatke, koji su mi se učinili važnijima i za koje sam držao da ih je vrijedno štampati“, a koji se između ostaloga odnose i na nama najinteresantniji spisak senjskih uskoka koji je datiran 1. marta 1551. godine.

U zborniku dokumenata primljenih „u sjednici razreda historičko-filologičkoga, Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti dne 26. juna 1907.“, pod nazivom: „Prilozi za povijest Hrvatske i Slavonije u XVI. i XVII. vijeku“, koji su štampani u ediciji „Starine“ (JAZU, knjiga XXXV, str. 295-301) dr. Ivić je, priredivši obilje vrijedne arhivske građe, objavio i pravo svjedočanstvo prisustva Crnogoraca u redovima senjskih uskoka. Ovi podaci su u autentičnoj arhivskoj građi sačuvani kao platni spisak senjskih uskoka i njihovih vođa, koji su bili pod komandom kapetana Ivana Lenkovića sa iznosom količine novca po uskoku. Uz ime i prezime svakog uskoka navedeno mu je mjesto prebivališta. Na žalost dr. Ivić je građu objavio na originalnom njemačkom jeziku onoga vremena, na kome su zapisani svi navedeni podaci, a imajući u vidu da se radi o zapisivanju slovenskih imena, prezimena i naziva naselja, i to u XVI vijeku, često se uočava nesnalaženje notara, koje se ogleda u zapisivanju naročito imena i prezimena bez uočljivog pravila. Očigledno je da je notar sam dodjeljivao grafeme za pojedine foneme u zavisnosti kako ih je determinisao prilikom njihovog izgovora. Iz svega navedenog nama je bila prilično otežana determinacija crnogorskih, ali i ostalih uskoka.

Važno je napomenuti da smo iz spiska od 315 uskoka, izdvojili 109 uskoka za koje smo smatrali da su crnogorskog porijekla, a koje smo determinisali na osnovu našeg poznavanja prezimenskog sistema Crne Gore i njegovih specifičnosti. Selekciju smo vršili na način što smo izdvojili iz matičnog spiska samo one uskoke koji imaju karakteristična crnogorska prezimena, dok smo ostale sa prezimenima koja su „univerzalna“ i zastupljena i kod Hrvata i kod Srba (npr. Jovanović, Nikolić, Popović, Marković, Pavlović itd.) eliminisali. Dakle, broj Crnogoraca uskoka bi mogao biti i znatno veći od ovdje navedenog...!

Slobodan B. Medojević

Senj, 1. marta 1551.

POPIS USKOKA POD KAPETANOM IVANOM LENKOVIĆEM

Iz platnog spiska za ukupno 315 uskoka izdvojeno je najprije 5 uskočkih vođa („haramwascha“):

Radman Vutschetitsch fl. 24.	Radossaw Wugkhuitsch fl. 24.
Schimon Wreykhoutsch fl. 24.	Vrannesch Vugkhitscheuitsch, Fenndrich, fl. 20.
Miculla Iuannouitsch fl. 24.	

a potom još i 104 uskoka i desetara („Zehner“), za koje se može smatrati da su crnogorskog porijekla:

Püxnshütz Vugkhdrag Vugkhtscheuitsch von Stoydrasch fl. 9.	Vugkhssaw Dragitscheuitsch von Vissoth, fl. 8.
Raditsch Vugkhtscheuitsch von Stoydrach fl. 8.	Heragkh Vugkhmierouitsch von Wraschlenaväss, fl. 8.
Vugkhssan Rachutouitsch von Ossoino fl. 8.	Radonna Vugkhmierouitsch von Wraschlenaväss, fl. 8.
Dragossan Radmanouitsch von Ossoino fl. 8.	Wrs Vugkhmierouitsch Wraschlenaväss fl. 8.
Vladisaw Vugkhdragouitsch von Ossoino fl. 8.	Radoya Jellitsch von Wraschlenaväss, fl. 8.
Juraj Vugkhoutsch von Schellesno, fl. 9.	Radossaw Vugkhmierouitsch von Wraschlenaväss, fl. 8.
Nouagkh Radonitsch von Wudinagkh, fl. 9.	Ragkha Vughitscheuitsch von Chuditschudoll, fl. 8.
Vugkhssan Vugkhossallitsch von Prissigkha, fl. 8.	Vranesch Radonitsch von Petschu, fl. 8.
Tfirkho Vugkhossallitsch von Prissigkha, fl. 8.	Vuitza Vugkhossallitsch von Verchousskhaväss, Zehner, fl. 16.
Dragasch Radonitsch von Sckhrillno, fl. 8.	Vutscha Vugkhmannouitsch von Verchonsskhaväss, fl. 8.
Mittar Grubatscheuitsch von Skhrillno, fl. 8.	Illia Vugkhoutsch von Verchonsskhaväss, fl. 8.
Woganatz Sellagkhoutsch von Jellsch, fl. 8.	Radin Vugkhaschinouitsch von Vlischtsche, fl. 8.
Paull Sellagkhoutsch von Jellsch, fl. 8.	Petter Voughaschinouitsch von Vlischtsche, fl. 8.
Radingkho Vugkhossallitsch von Vittetinat, fl. 8.	Radossaw Herakhouitsch von Khaldtentall, fl. 8.
Radon Vugkhaschinouitsch von Vrani Pottokh, fl. 8.	Vugkhossaw Herakhouitsch von Voditz, fl. 8.
Rayagkh Vugkhssannoouitsch von Vrani Pottokh, fl. 8.	Radoya Radouitsch von Nouassella, fl. 8.
Petter Grubatscheuitsch von Vrani Pottokh, fl. 8.	Raditsch Radoieuitsch von Grossn Schrillno, fl. 8.
Zuitkho Dragitscheuitsch von Vrani Pottogkh fl. 8.	Radossaw Jurascheuitsch von Khouatschwerch, Zehner, fl. 16.
Vugkhdrag Vuitschitsch von Danne fl. 8.	Khrayschin Jurascheuitsch von Khouatschuerch, fl. 8.
Michall Vukhtscheuitsch von Danne fl. 8.	Millosch Mikhunouitsch von Verhouatz, fl. 8.
Skhorossaw Abrennoouitsch von Gluschina von fl. 8.	Vuin Radmannouitsch von Mallinat, fl. 9.
Vuitza Vugkhdragouitsch von Schoudta fl. 8.	Vuitza Zuitkhoutsch von Mallinat, fl. 8.
Radman Iueditsch von Tiehotschay fl. 8.	Radonia Michalleuitsch von Marindoll, Zehner, fl. 16.
Paull Vugkhdragouitsch von Schnodta fl. 8.	Radman Michalleuitsch von Marindoll, fl. 8.
Vugkhmier Vugkhaschinouitsch von Schnodta fl. 8.	Raditsch Vignieuitsch von Marindoll, fl. 9.
Heragkh Radanouitsch von Schnodta, fl. 8.	Radull Millitschitsch von Verhouatz, fl. 8.
Raditsch Vugkhdragouitsch von Schnodta fl. 8.	Millosch Vugkhaschinouitsch von Verhouatz, fl. 8.
Jurej Vugkhdragouitsch von Schnodta fl. 8.	Dimittar Raditscheuitsch von Jessenouitz, Zehner, fl. 16.
Jurej Vukhtscheuitsch von Wresouitz fl. 8.	Miculla Millitsch von Marindoll, fl. 8.
Dobrouoy Wrayannouitsch von Zeronitz, fl. 8.	Lalla Millitsch von Marindoll, fl. 8.
Jurej Wrayannouitsch von Zeronitz, fl. 8.	Radiouy Vugkhmannouitsch von Marindoll, fl. 8.
Strachina Wuyssitsch von Vinudina, Zehner, fl. 16.	Thomasch Radoieuitsch von Vissotsch fl. 8.
Vugkhmier Vugkhscheu tsch von Moschanatz, fl. 8.	Nouagkh Vugkhmanouitsch von Grytsch, Zehner, fl. 16.
Tolla Vugkhtscheuitsch von Moschannatz, fl. 9.	Vuitza Herakhouitsch von Gluschinaväss, fl. 8.
Iuan Vugkhtscheuitsch von Moschouatz, fl. 8.	Vugkhmier Millaschinouitsch von Verhouatz, fl. 9.
Vutscha Vugkhmierouitsch von Schkhrill, fl. 8.	Raditsch Vutschetitsch von Prisselle, Zehner, fl. 16.
Zuitkho Lallatouitsch von Tichotschay, fl. 9.	Sellagkh Jellitsch von Prissigkha, fl. 8.
Grubischa Radmannouitsch von Schnodta, fl. 8.	Raditsch Radoieuitsch von Moschannatz, fl. 8.
Radouan Iuanischeuitsch von Tichotschay, fl. 8.	Vuitza Radoieuitsch von Khaschta, fl. 8.
Skhorossaw Vugkhdragouitsch von Tichotschay, fl. 8.	Tfirkho Radoieuitsch von Khuptschina, Zehner, fl. 16.
Radkho Vugkhtscheuitsch von Schnodta, fl. 9.	Wella Radoieuitsch von Khuptschina, fl. 8.
Dukha Iurmanouitsch von Schnodta, fl. 8.	Radull Stanischitsch von Petschu, fl. 8.
Ivan Raditscheuitsch von Vrani Pottogkh, fl. 8.	Vrannesch Sellakhouitsch von Gross Skhrill, fl. 8.
Radoya Kheghitsch von Mischlendoll, fl. 8.	Vuin Vugkhmierouitsch von Skhrill, fl. 9.
Radonia Kheghitsch von Mischlendoll, fl. 8.	Miculla Dantschullouitsch von Jessenouitz, Zehner, fl. 16.
Dragitsch Raditscheuitsch von Rosswor, fl. 9.	Rayitsch Dantschullouitsch von S. Jorgen, fl. 9.
Thomasch Raditscheuitsch von Rässwor, fl. 8.	Vrannesch Dantschullouitsch von S. Jorgen, fl. 9.
Milliuoj Herakhouitsch von Gollagkh, fl. 8.	Stipan Juraschinouitsch von Wadaneuw, fl. 8.
Vugkhaschin Woyitsch von Soschitz, fl. 8.	Stipkho Herakhouitsch von Tuptschinaväss, fl. 8.
Mirscheta Radmanouitsch von Soschitz, fl. 8.	Dragischa Obradouitsch von Tuptschina, fl. 8.
Petter Radmanouitsch von Soschitz, fl. 9.	Vid Vugkhschitsch von Zerouitz, fl. (?)
Vugkhossaw Khosoieuitsch von Mrslo Polle, Zehner, fl. 16.	
Iuan Vugkhtscheuitsch von Sella, fl. 8.	
Juanisch Khorditsch von Ober Vissoth, Zehner, fl. 16.	

Gospodina Marka Mimovića – umirovljenog pravnik iz Belišća, koji u Hrvatskoj živi više od 50 godina, a bavio se novinarstvom i radom u kulturi – čitaoci „Crnogorskog glasnika“ ponajprije se sjećaju kao samoukog kipara i autora izložbe skulptura „Odmorišta“ (v. br. 55 i 56). Naslov te izložbe kao da je nagovjestio kuda ćemo se jednog dana zaputiti s g. Mimovićem: u prelijepu predjelu Biogradske gore, gdje se daleke 1966. godine nenadano susreo s Veljkom Vlahovićem, izuzetnom ličnošću novije crnogorske povijesti. Tada zabilježeni i do danas neobjavljeni tekst sigurno će mnogi čitati i sa sjetom koju stvori „tiho odvikavanje od zavičaja“.

GORSKE VEDRINE

U ranim, ljetnjim jutrima zore se kao labudovi otkidaju i bježe iz noći. Jutarnja rosa ovlažila kamen i lišće. Bistrica nabujala poslije planinskih pluskova. Marija, Uroš i ja uranili da se prije izlaska sunca izvučemo iz limske kotline. Znam, ljeto je i kad sunce ugrije teško se hoda. Osim toga, riješili smo da doručujemo u Jelovici, negdje kod nekog izvora, studenog i pitkog. I zaista, brzo odmičemo. Bistrica se zagrcala u kamenu pa silno hući. Susrećemo Lubničane kako s natovarenim konjima hitaju prema gradu. Mir, ništa se ne čuje, osim Bistrice i nas koji se glasno divimo ljepoti bistričkog klanca. Smjenjuju se litice, ogoljeli grebeni i zakržljali ostaci bukove i jelove šume.

Prolazimo kroz Lubnice, slikovito planinsko selo, tu pregršt razasutih kuća, okruženih torovima i stajama. Lubničani na konjima i kosama preko ramena krenuli na kosidbu u Jelovicu. Usput sustigosmo jednog mladića. Nudi nam konja da jašemo, posebno Mariji pošto sporije hoda. Opijeni smo od svjetlosti sunca i mrkog zelenila jela. Kad kamen pod korakom presta da raste nađosmo se u prostranstvima Jelovice. Sunce pije rosu sa trave pa nam se čini da neka nevidljiva ruka razbacuje biserje oko nas. Jelovica, ta divna nevjesta planina, plegla između brda kao ostavljena djevojačka marama. Prvi otkosi pali kao ranjeni momci. Idemo i pomalo zastajkujemo – kao da nas oblaci nose. Iz čobanskih koliba uzdiže se gajtan dima, a kosači se neumorno dovikuju. Čuje se britki fijuk kosa što sijeku zeleni gustiš. Sve je veličanstveno: i priroda i ljudi. Jedino novi hotel narušava sklad i prirodu okoliša. Kao štetan zub izrastao u ovoj ljepoti, pa smeta oku i pogledu. Umorni smo. Zastajemo kod česme. Zavalismo se malaksali na travu, s licem u krilu neba i gledamo to plavo more iznad naših glava. Gledamo vrhove jela što put neba oštre. Tiho i ponosno prkose vjetrovima i gromovima.

Nemir. Nemir nas diže. Pošto smo se malo odmorili, spremamo se da ostavimo Jelovicu, ranjenu prvim otkosima.

Penjemo se. Cilj nam je Biogradsko jezero. Vranjak se propeo kao bijesni konjanik, pa ne da da mu se primaknemo. Idemo polako, opijeni od oblaka i zelenila. Tusta se snuždila i čeka kosidbu. Penjemo se, a pogled nam seže do Koma i Sinjajevine. Svuda okolo brda koja se valjaju i žubore pod nebeskim beskrajem. Penjemo se uz planinu da sa vrha sagledamo obzorje. Idemo, a Vranjak nam se izmiče. Ne da se. Naučio on da prkosi svakome. Ledeni planinac nam hladi znoj po čelu. Marija moli da počinemo. Umorila se i stalno zaostaje. Bližimo se vrhu koji je često oblacima obavijen; kao da bruji od visina. S vrha je pogled veličanstven. Prelazimo preko brda kao preko konjskog sedla. Novi pogled i nova prostranstva. Katuni i planinarski dom. Dvije velike česme jednolično klokoću. Stada ovaca se kao smetovi bijele okolo po brdima. Bliži se veče. Ono na planini dođe odjednom. Čuje se lavež pasa koji se nastavlja do duboko u noć, a tada se polako stišava kao da nestaje u tamnim utvarama planine. Na planini se ne vidi ni sunčevo rađanje ni umiranje. Ono dođe odjednom, za čas se zapali i na prečac ugasne. Stada se primiču katunima, a čobanska pjesma sjetno zamiče niz planinu. Slušam harmoniju zvukova, a neka me tiha tuga obuzima. Opila me planina. Dugo, dugo u noć sam slušao planinu i kлокot česme.

Jutro nas je probudilo; bistro, planinsko jutro. Vjetar s mirisom smetova koji se otapaju

negdje na Komovima šiba nam po licu. Idemo a ispred nas se otvaraju novi vidici. Redaju se planine: Vranjak, Zekova glava, Bjelasica, Šiška, Rupa Pešića. Kao da su se djevojke u kolo uhvatile. Ne zna se koja je ljepša. Prolazimo ispod Zekove glave. Kažu i kad je vedro gromovi u nju udaraju. Izdigla se kao da želi da prestigne ostale u visini. U tome joj i ljudi idu na ruku. Produžili joj glavu relejnim tornjem, koji se kao jarbol na brodu bjelasa na suncu i plovi zajedno s oblacima nekud u daljinu. Sve dokle se pogled pruža smjenjuju se šume i livade, prošarane borovnjacima. Kažu da se Bog pokajao kad je bacio vreću s kamenjem na ostale crnogorske planine, pa je htio ovdje tu grešku da ispravi. Tako je nastalo ovo savršenstvo ljepote. Svuda izvori, livade, šume i tako redom, u nedogled. Gledamo Biogradsko jezero koje se kao zjenica oka bjelasa između borova i jela. Magla se iz klanaca u pramenovima polako izdiže. Izgleda da je vila nagorkinja bila nešto tužna, pa je u tuzi isпустиła suzu između ovih zelenih brda i rekla da postane jezero, bistro kao njena suza. Svi smo u nestrpljenju i jedva čekamo da što prije stignemo do njega. Vodi nas potocić koji se survava niz vododerine i nestaje u tamnim dubinama šume. Gazimo niz mrke utvare šume. Jele se svojim vrhovima nadmeću u visinama. Mir. Ništa se živo ne čuje. Ovdje kao da vjekovima sve nijemo počiva. Tako je bilo i onda kad je Kralj Nikola proglasio ovu goru nacionalnim parkom. Od tada do danas sve nijemo počiva, osim što u ljetnjim mjesecima poneka mala grupa turista svojim prisustvom unese nemir u gori i okolo jezera. Potocić krivuda niz goru i mi polako za njim. Čini mi se da je ovo najdivnija gora koju sam ikad vidio. Sve su naše gore lijepe, a ova je najljepša. Iz ovih gora smo klikitali slobodi, iz njih smo sa pokličem išli u boj, one su nam ponos i radost.

Sumrak od četinara se odjednom razgrnu, a ispred nas se ukaza mirna površina jezera. Čini mi se da bih tu, pokraj njega, zauvijek ostao. Disao bih svježinom ovih gora, spavao bih ispod vitkih jela. One bi mi pričale o svadbi košuta i jelena što piju bistru jezersku vodu, o vilama što u praskozorje pokraj jezera kolo igraju, o bezimenim junacima što pogiboše od kuršuma dušmanskih. Upijao bih očima modrinu jezera, hranio bih se ljekovitim travama što na vjetrovima viore ...

Idemo ivicom jezera, a u grudima nam treperi neka radost beskrajna. Gledamo jezero i jedan laki čamac kako polako klizi po njegovoj površini, ostavljajući za sobom mreškanje vode – kao da je iz bajke donešen. Nije čudno kad je ovdje sve bajno. Dva veslača u jednakom ritmu zamahuju, a čamac se samo ljuljuška na vodi. Neka me slutnja obuzela i sve mi govori da veslača poznajem. Prislonim glavu uz jelu i gledam, a ono kao da iz jezera izrasta čovjek, visok, s gustim obrvama kao dvjema granama od bora. Izlazi iz čamca, a meni se čini da gledam svog prijatelja, poznanika od kojeg me razdvojio vihor života. Da, poznajem osmijeh i blagi pogled, a Uroš mi došaptava: «Pa to je Veljko Vlahović!» Naša radost se udvostručila. Nijesmo slutili da ćemo u bajkovitoj prirodi sresti Veljka. Slučaj je možda tako htio.

Bio je prislan i neposredan. Sjeli smo kraj jezera i gledali brda što ga u krilu nose. Preljetao je pogledom po mirnoj površini vode i okolnim brdima i u zanosu nam pričao o ljepoti ovog kraja, kao da svoje misli navire iz nedokučivih visina. Pričao nam je o znamenitostima, o Brskovu, Mojkovcu, Mojkovačkoj bici, o bogatstvu biljnog i životinjskog svijeta, o bolnim i teškim historijama našeg i drugih naroda ovog podneblja, o ratu u Španiji, o svom stradanju u tom ratu, o čvrstom uvjerenju da će prolazak pruge i auto-puta donijeti preporod i blagostanje.

Ostali bismo satima i danima uz njega. Slušamo ga i ne znamo što bismo od uzbuđenja. Zagrcnuti smo i ne može misao da dođe. Malo zastane, rasturi obrve visoko iznad očiju, kao da njima oblake sa vrhova brda razmiče, pa nastavi da priča o svemu što ga veže za ovaj kraj. Kao da se u njemu razgorjela neka stara, iskonska vatra, vatra koja gori u našem gorštackom narodu. Pričao bi on nama još dugo, ali smo morali da ga ostavimo kraj jezera da druguje s borovima i jelama. Peli smo se i udaljivali od jezera nijemo, kao da slušamo njegove riječi: «Ove gore su osnov i nadahnuće našeg naroda!» ...

Njegov lik i ove riječi i danas me prate, pa ma koliko dugo vrijeme i razdaljina neosjetno učine da započne tiho odvikavanje od zavičaja.

Marko Milov Mimović

Sa željom da se odista nikad i nigdje takvo što više ne dogodi, donosimo tekst kojim je bilo praćeno objavljivanje knjige Maksima Vujačića „Razoreni grad“ o savezničkom bombardovanju Nikšića 1944. godine. Taj tekst, kao i svoje stihove nastale nakon čitanja knjige, uputio nam je jedan od doajena Zajednice Crnogoraca Pule, gospodin Božidar Radulović, koji je kao petogodišnji dječak preživio strašno bombardovanje rodnog Nikšića, u aprilu 1944. godine.

SVJEDOCI JEDNOG BOMBARDOVANJA

Povodom 60 godina života, 30 godina rada i objavljene knjige „Razoreni grad“, JU „Zahumlje“ organizovala je autorsko veče posvećeno Maksimu Vujačiću, dobitniku nagrade „Zaloga“ za publicistiku.

Knjiga „Razoreni grad“ je 14. po redu knjiga Maksima Vujačića koja govori o savezničkom bombardovanju Nikšića 7. i 8. aprila i 24. avgusta 1944. godine kada je poginulo 173, a ranjeno 205 osoba i razoreno više od pola grada. To savezničko bombardovanje, koje je bilo sve samo ne savezničko, i koje je autor nazvao taktičkom greškom, donijelo je najviše žrtava gradu pod Trebjesom u njegovoj istoriji.

– Knjiga „Razoreni grad“ čita se u jednom dahu, ali ostavlja dilemu šta se zapravo tada događalo i izaziva osjećaj zaludnosti ratnog bezumlja. U knjizi se nalazi 50-ak fotografija koje moraju biti svjedoci jednog događanja i jednog vremena, a oko njih je lijepo složio priču živih svjedoka koji su taj pakao doživjeli i o tome svjedočili u knjizi: Slobodana Nikčevića, Tripka Jošanovića, Milete Radovića, Ilije - Miša Glogovca, Dina Tuzovića, Veljka Otaševića, Stevana Vukovića i Veljka Tadića – kazao je arhitekta Branislav Rakojević.

(www.montenews.me/vijesti/kultura,13.9.2009.)

AŽDAJE

Jezde Aždaje iznad grada i sipaju vatru, i sipaju smrt. A jedan dječak, u čudu, gleda:

Postoje, znači, Aždaje, postoje, iz strašnih priča izašle, postoje i sipaju vatru i smrt.

Dječak, u čudu gleda, de rodna kuća gori i nestaje, de krv iz majčine rane kaplje, u naručje, na maloga batu, a braća i sestra plaču i stižu se uz majku, ko pilići uz kvočku.

.....

Odletješe Aždaje, a dječak, u čudu gleda, de majka, braća i sestra izlaze iz zemlje i od sreće plaču, de i komšije izlaze iz zemlje i de se na zgarištima, čuje, svuđe: „Ma lako za kuće“

I gleda, u čudu, dječak svoga bizina de trči i skače i unosi repom i radost i život.

Dječak stoji i u čudu gleda prema čistom proljetnom nebu, što pozoba Aždaje koje nestajahu u daljini kao bijele tačke.

Dječak stoji i u čudu gleda prema čistom proljetnom nebu, u koje toga dana izduši dječakovo djetinjstvo.

Od toga je dana dječak oguglao na čuda.

Božidar Radulović

Skupna izložba slika likovne udruge „Matulji“

NAŠ PRIMORSKI KRAJ

U galeriji „Montenegrina“ u Rijeci od 11. 3. do 25. 3. 2011.

Likovna udruga „Matulji“ nastala je kao sljedbenik grupice likovnih zanesenjaka iz Matulja, koji su se devedesetih godina prošlog stoljeća družili s ciljem bavljenja slikarstvom. Udruga je zvanično osnovana u travnju 2008. godine.

Osnovni sadržaj djelatnosti Udruge je okupljanje na radionicama slikanja, pružanje pomoći osobama zainteresiranim za umjetnost, sudjelovanje na smotrama, priredbama i drugim manifestacijama, posjete izložbama, izlaganje vlastitih djela i drugo.

Voditeljica Udruge je gđa Jasna Levak, nastavnica likovne kulture u mirovini.

Udruga ima 17 članica. Uz financijsku potporu Općine Matulji omogućen je rad i znatan uzlet te veliki entuzijizam članica Udruge.

U ovom kratkom razdoblju održano je nekoliko zajedničkih izložbi slika u vijećnici Općine Matulji koje su, prema knjizi utisaka, bile vrlo uspješne. Na tim izložbama članice su svojim izlaganjem darovale svojim sugrađanima djelić likovnog doživljaja svog osobnog viđenja života koji nas okružuje. Umjetnice se nadaju da će svojim radom i izlaganjem svojih djela i ubuduće obogaćivati kulturne događaje u našem kraju.

Dragutin Lakić

Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „Crnogorskog glasnika“ na poboljšanje i daljnjem izlaženju lista.

Tekstovi nijesu lektorirani te se ispričavamo autorima i čitateljima.

Ovaj broj „Crnogorskog glasnika“ tiskan je uz potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

Poslije Rijeke i Zagreba, „Pogled u Durmitor“ i iz Splita
IZLOŽBA ELIZABETE GRUDIČEK CIANCI
U ZAJEDNICI CRNOGORACA SPLIT

Zajednica Crnogoraca Split organizirala je izložbu slika istarske slikarice Elizabete Grudiček Cianci. Izložba pod nazivom „*Pogled u Durmitor*“, službeno je otvorena dana 25.03.2011. godine u prostorijama Zajednice, a posjetitelji su mogli uživati u slikama do 08.04.2011.g. Zamjenik predsjednika Zajednice g. Radomir Noveljić pozdravio je tridesetak posjetitelja, te nas upoznao s autoričinom trećom samostalnom izložbom.

«Na likovno neobičan način su prikazane čarolije Durmitorskog kraja; odsjaj gora, jezera, livada i kanjona, odnosno svega onoga gdje čovjek nije ostavio svoj trag. Ali, ako se za neko mjesto može reći da se nalazi „tamo gdje zemlja dodiruje nebo“, onda je to planina Durmitor. Ljepota Durmitora je u kanjonima, jezerima, izvorima bistre vode, šumama ... Kako bi doživjeli ljepotu te prirodne čarolije, čari netaknute prirode vas jednostavno pozivaju da ju posjetite», rekao je g. Noveljić.

Uz pjesmu i zdravicu članovi Zajednice Crnogoraca, uživali su i osjećali se kao na Durmitoru. Slike Elizabete su postavile pitanje članovima da li će se ove godine otići na Durmitor u tradicionalnom izletu Zajednice.

Nataša Grahovac

Izložba slika Elizabete Grudiček Cianci otvorena u Domu Crnogoraca u Puli
„POGLED U DURMITOR“ IZ PULE

Elizabeta Grudiček Cianci je 1971. godine diplomirala likovnu umjetnost na Pedagoškoj akademiji u Rijeci,ž. Od 1971. - 1978. radila je u Davosu (Švicarska) na restauriranju i slikanju, a od 1978. godine radi u Rijeci na slikanju, dekoriranju, reklamama.

Poslije Rijeke, Zagreba i Splita, „*Pogled u Durmitor*“ gospođe Elizabete Grudiček Cianci zaškrio je 15.4. i u Domu Crnogoraca u Puli. Nakon što je predsjednik Zajednice Crnogoraca Pule gospodin Milan Bulajić pozdravio više od dvadeset članova tamošnje crnogorske zajednice i njihovih gostiju, riječ kritike je pročitao predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije gospodin Vukašin Jaramaz, a potom su posjetio mogli uživati u prelijepim veselim slikama durmitorskih predjela koje su ih vraćale u bosonogo djetinjstvo. No, detaljima sklon hroničar morao bi zabilježiti i kako su se organizatori potrudili da ugodne trenutke u Domu Crnogoraca trajno sačuvaju na „elektroničkom nosaču slike i zvuka“ kao i da dragoj gošći prirede do sada vjerovatno „najslađe“ otvorenje izložbe, iznenadivši je tortom – replikom njene slike kosca podno Durmitora.

Z.D.

U galeriji „Montenegrina“ u Rijeci od 24. I. do 10. III. 2011.

IZLOŽBA SLIKA „ISTRA“ BRANISLAVA KLADNIKA

Autor je svestran, što se tiče rukopisa svog slikarskog izražaja, različitih stilova. Izloženi su akvareli, koji vuku ka realizmu, kao i monokromatske slike akvareli koji su posebna tehnika, vrlo zahtjevna za sebe, gdje se bijela boja koristi kao boja pozadine papira i u kojima je autor u likovnom izražaju otišao dosta daleko.

Branislav Kladnik je interesantan umjetnik, koji raspolaže s više mogućnosti izražavanja, više tehnika, više različitih rukopisa, iz kojih se iščitava njegov istraživački duh kao i želja za sučeljavanjima s novim momentima u tehnici i stilu.

Hrvoje Puškarić, akad. slikar

Novi ciklus slika Branislava Kladnika u Zagrebu

„CRVENA ZEMLJA“ U CRNOGORSKOM DOMU

Danas, kad nam većina vremena odlazi na borbu za nužno, na preživljavanje od prvog do prvog, možda u prvi mah izgleda nepotrebno odvojiti vrijeme za duhovnu hranu. Jednostavnije je sjesti ispred tv-a i pobjeći od realnosti, no smatram da baš u ovakvim vremenima stvaralački čin čovjeka, ovom prilikom slikara Branislava Kladnika, daje priliku za međusobnu komunikaciju kroz koju se izražava jedinstvenost svakog od nas. Slikar ocrtava kroz svoje radove i našu vrijednost i našu jedinstvenost. Ma koliko se u sivilu svakodnevnice preživljavanja možemo osjetiti beskorisno te u ovom velikom žrvnju vremena nevažno, u trenu kad stanemo pred sliku i osjetimo tu vječnu stvaralačku potrebu, tako temeljno ljudsku koja nam govori još od davnih pećinskih slika da koliko god vrijeme u kojem živimo može biti sivo, teško i dehumanizirano uvijek kroz kulturu – bilo to slikarstvo, pisanje, ples ... – možemo sagledati ono najvažnije: da je svatko od nas jedinstven i samim tim neprocjenjivo vrijedan.

Na ovoj Kladnikovoj izložbi za razliku od prošle, primjećujemo veliku raznolikost u stilu: od krutih, zatvorenih ravnolinijskih poliptiha gdje dominira „opsjednutost“ crkvenim tornjem, preko impresionističkih pejzaža uhvaćenih u trenu (i meni – jer zna se da je ljepota u oku promatrača – najuspješnije slike ove izložbe, „Kuća u Pelegrinu“), do trećeg dijela izložbe gdje se linija i stvarnost gube u snažnim nanosima boja. Ovakva različitost u izrazu je pomalo neobična, no s druge strane otkriva nam slikarevu hrabrost u istraživanju biti, u propitivanju i traženju sebe. Biti će više nego interesantno vidjeti sljedeću Kladnikovu izložbu i otkriti kojim putem je slikar odlučio krenuti.

Nataša Rašović

Brojni posjetoci Galerije „Montenegrina“ u Crnogorskom domu u Zagrebu mogli su uživati u novom ciklusu slika „Crvena zemlja“ g. Branislava Kladnika, koji se 31.3. predstavio zagrebačkoj publici po drugi put. Prisutne je, u ime organizatora izložbe, pozdravio predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelj Crne Gore „Montenegro“ Zagreb g. Dušan Mišković, a gospođa Milanka Bulatović je – iz kataloga izložbe koji je priredio tajnik NZCH g. Danilo Ivezić – pročitala osvrt slikarice Nataše Rašović na prethodni ciklus slika B. Kladnika; taj ciklus slika, pod nazivom „Istra“, bio je otvoren u Zagrebu u devetom mjesecu prošle godine. Najzad je sam autor, kome je ovo bila jedanaesta samostalna izložba slika, biranim riječima „povjerio“ posjetiocima svoju dugotrajnu opčinjenost zvonikom – motivom koji dominira istarskim krajolikom, ali i svim izloženim slikama.

A onda su posjetoci izložbe upoznali još jednog umjetnika: pjesnikinju Maju Perfiljevu, od djetinjstva opčinjenu Bokokotorskim zalivom, kojim se prepliću zvuci s „kampanela“ ...

PJESNIKINJA MAJA PERFILJEVA U CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU

To što na ovim prostorima gotovo da nema onog koji nije čuo stihove:

„Svi oriđinali / i sve karampane / hodit će na feštu / za nas Kotorane!“

i to što malo koga ima da zna kako to nijesu riječi iz narodne pjesme, zapravo svjedoči da smo doživjeli čast da nam u pohode u Crnogorski dom dođe istinski narodni pjesnik – poetesa Maja Perfiljeva. Ali, umjesto svoje „Bokeljske noći“, ona nam je te večeri kazivala pjesme „Da sam ja netko“ i „Uspavanka“, u kojima je zauvijek sačuvala zvuke i slike iz najranijeg djetinjstva, provedenog u Boki Kotorskoj.

USPAVANKA

*Ima jedna zemlja sasvim mala
mala, mala, ali srcu draga
jer je sunce ljepotom dariva
a more joj skutove cjeliva.*

*Daleka je za veliki svijet
daleka je i bogata nije
al je vječni plamen obasjava
njezin narod pjesmama vjenčava.*

*Satkali je drevni
plemići, gospari
vrijedni težaci
strpljivi ribari –*

*ali iznad svega
čarobnica vila
što je svu ljepotu
svijeta na Dubrovnik slila*

*a od igre mora
i plaveti gorske
isplela je tajnu
od Boke Kotorske ...*

*Gledaj ove palme i đardine
bijele rive i palace fine –
njih je tebi ostavio nono
da te tješe kad je srce bolno ...*

*„U dobru je lako dobar biti“
kad je teško sam češ suze liti
nauči se časno živjet, sine
jer je tako u nas od starine.*

*Ima jedna zemlja sasvim mala
mala, mala, ali srcu draga ...*

PREDSTAVNICI CRNE GORE NA 28. MEĐUNARODNOJ KARNEVALSKOJ POVORCI

Na ovogodišnjoj povorci sudjelovalo je 108 karnevalskih grupa s oko 9.000 sudionika. U povorci su sudjelovale karnevalske grupe iz inozemstva i to iz: Crne Gore (Cetinje, Tivat i Kotor), Italije, Mađarske, Slovenije, Rumunjske, Češke, Austrije, Srbije i Bosne i Hercegovine. Domaće maskirane skupine dolazile su s područja Primorsko-goranske županije, Istarske županije, iz Dalmacije, iz kontinentalnog dijela Hrvatske te međunarodne studentske udruga AEGEE i AISEC.

Ove godine u povorci je sudjelovalo najviše inozemnih sudionika do sada, a sam karneval posjetilo je mnogo domaćih i inozemnih gostiju. Svi oni su sudjelovali u pravom natjecanju maštovitosti, duhovitosti i originalnosti, vatrometa boja i oblika. Nakon javne prezentacije na riječkom Korzu, grupe iz Crne Gore posjetile su naše prostorije i prenijele dio atmosfere maškaranog ludila s Korza. Pjevalo se, plesalo i smijalo do večernjih sati.

Po završetku karnevalske povorke, koju su tradicionalno zatvorili Halubajski zvončari, uslijedila je primopredaja ključa grada iz ruku Meštra Tonija natrag gradonačelniku Vojku Obersnelu, ali samo na čuvanje – do sljedećeg Riječkog karnevala. Završni čin karnevala bilo je jedinstveno Paljenje Pusta na moru kod Adamićevog gata u akvatoriju Riječke luke, u organizaciji karnevalske udruge „POM-F-RI“.

Dragutin Lakić

MARIJA GRAHOVAC

(1955. – 2009.)

Dana 12. aprila 2011. godine navršilo se dvije godine otkada nas je napustila istaknuta članica Zajednice Crnogoraca Split.

Marija Grahovac je rođena 6. oktobra 1955. godine u Trogiru. 1968. godine završava Ekonomsku školu, a 1980. udaje se za Cetinjanina Nikolu-Gara Grahovca i dobivaju tri kćerke. Od rane mladosti voli Crnu Goru počevši od učenja Gorskog vijenca koji je uvijek znala citirati. Vrlo često je putovala u Crnu Goru s obitelji, a svakim putovanjem je punila dušu njezinim ljepotama.

Kao aktivni član Zajednice Crnogoraca Split uključuje se 2005. godine. Svojim radom i uvijek vedrim osmijehom upotpunjavala je svakidašnji rad Zajednice. Sudjelujući na proslavi Petrovdana u Kršanu 2005 godine, dobila je diplomu za uspješan nastup u streljaštvu. Svako putovanje sa Zajednicom ju je činilo sretnom i ispunjenom.

Zajednica Crnogoraca Split joj se zahvaljuje na sudjelovanju, druženju i velikom doprinosu. Njezinom smrću obitelj je ostala bez žene i majke, a naša Zajednica bez aktivnog člana.

Zajednica Crnogoraca Split

VASO BUBANJA

(1935. – 2011.)

Vaso Bubanja je rođen 1935. godine u Grblju pokraj Kotora. Služio je vojsku u Solinu pokraj Splita, gdje je ostao živjeti i raditi u Dalmacijacementu. Bio je sretno oženjen te je imao dvije kćeri. Bio je član Vatrogasnog društva Solin.

2006. godine postaje članom Zajednice Crnogoraca Split, gdje se uvijek osijećao kao dio matične zemlje.

Neka mu je laka crna zemlja.

Zajednica Crnogoraca Split

VUKADIN ZEČEVIĆ

(1929. – 2011.)

Vukadin Zečević rođen je 1929. godine u Vinicku kod Berana. Bio je član Filatelističkog društva „Split“ od 1990. godine gdje je obnašao dužnost člana Upravnog odbora i dužnost blagajnika, a od juna 2001. godine, bio je aktivni član Zajednice Crnogoraca Split. Također je od 2007. godine bio član Umjetničko-književne Unije „Vlaho Bukovac“. Za života je izložio 23 izložbe u raznim gradovima Republike Hrvatske. U izložbama je objedinjavao crnogorska zbivanja i događaje, počev od maraka, numizmatike, razglednica, simbola istorijskih i umjetničkih pitanja, te je također objedinjavao i teme koje nisu usko vezane sa Crnom Gorom, kao što su papirnate novčanice, brodovi na moru i rijekama,

značke i privjesci, narodne nošnje iz prošlosti Hrvatske, istorijski događaji 2. svjetskog rata, jedrenjaci ... Ove izložbe je posjetilo oko 3000 posjetilaca razne dobi i kulturne uzraslosti. Također je izdao 7 knjiga koje se nalaze u prostorijama Zajednice Crnogoraca Split.

„Sva moja djelovanja i radovi bili su moj rad, materijali i moje ideje“ – uvijek je govorio Vukadin Zečević.

Zajednica Crnogoraca Split

VUKADIN ZEČEVIĆ (1929. – 2011.)

S tugom i zahvalnošću opraštamo se zauvijek od dugogodišnjeg neumornog saradnika „Crnogorskog glasnika“, duboko uvjereni da je gospodin Vukadin Zečević sebi za života podigao spomenik ostavivši budućim pokoljenjima sedam unikatnih monografija na ponos i njegove otadžbine Crne Gore i njegove domovine Hrvatske.

Uredništvo „Crnogorskog glasnika“

IZ STARE CRNOGORSKE ŠTAMPE

Gospodin Stanko Roganović – arheolog sa Cetinja, dugogodišnji profesor latinskog jezika u Cetinjskoj gimnaziji i dugogodišnji stručni saradnik Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture – nije slučajno zapazio ovih nekoliko napisa u staroj crnogorskoj štampi.

PEDAGOŠKE MRVICE

Za mnoge prosvjetne radnike i danas bi bile korisne ove „mrvice“ iz pedagogije:

Greške u disciplini:

Griješi ko larmu dječju hoće da nadviče.

Griješi ko propisuje odveć mnogo pravila.

Griješi ko ulazi ljutit u školu.

Griješi ko učenika ismijava.

Griješi ko tjelesne kazne upotrebljava radi održavanja discipline.

Griješi ko u školi više kad govori.

Greške u metodi:

Griješi ko se ropski udžbenika pridržava.

Griješi ko zadaje lekcije a najprije ih ne objasni.

Griješi ko maloj djeci zadaje mnogo domaćeg rada.

Griješi ko u nastavi upotrebljava odveć teške i nerazumljive riječi.

Griješi ko lekcije kazuje uvijek na jedan isti način.

Griješi ko traži nepotpune odgovore.

Griješi ko mnogo govori u svojim predavanjima.

Griješi ko zadaje mnogo na jedan mah.

(PROSVJETA, decembra 1889.)

VILE U MODI!

Prije gotovo devet decenija ovako su komentarisane gradnje vila na našem Primorju. Šta reći za sadašnje vile, nerijetko arhitektonsku nedonoščad i čudovišta!

Početak proljeća počće se u Igalu graditi 5 novih vila. Sve vile biće izgrađene u najmodernijem stilu, a svaka će imati ispred sebe izgrađene plaže i perivoje. Interesovanje za vilama u posljednje vrijeme je veoma veliko. Prije par mjeseci plaćalo se po kvadratnom metru zemljište od 8-12 dinara. Danas, usljed velike potražnje zemljišta, cijena je poskočila na 30-40 dinara po kvadratnom metru.

(GLAS BOKE, 22. januara 1924.)

PRIMORSKA LJEPOTICA

Evo kako je izgledala „lična karta“ Budve u prvoj polovini dvadesetog vijeka. A kako izgleda danas, je li ljepotica ili nešto drugo, neka procijene njeni mnogobrojni posjetioci odnosno turisti.

Budva leži na moru i ima 2500 stanovnika cijela opština, varošica 700. Sela u Budvanskoj opštini su: Pobori, Maine i Brajići. Baštovansko selo je Podostrog (120 kuća) i Boreti (30 kuća), gdje svaka kuća ima svoje izvore. Svi varošani imaju svoj posjed. Ribara ima 15 koji rade sa još 50 pomoćnika koji su zemljoradnici. Srdjele se usole 500 barela ili 25000 kg. Druga riba se ne izvozi pa se i ne hvata mnogo, nego samo za lokalnu potrebu. Rakova jastoga se izvozi do 5000 kg godišnje. Vino se ne izvozi, prije rata se izvozilo po 2000 barela. Smokve se ne izvoze, nego se od smokava peče rakija i daju je svinjama. Sobe su u hotelima i privatno. Do 1930. stranaca dođe na kupanje po 170 najednom, a 1931. bilo je svega 500 stranaca-gostiju. Zanatlija ima: 4 pekara, 2 obućara, 20 zidara, 3 kovača, 6 drvodelja. Postoji parni mlin, uljarnica i fabrika konzervisane ribe ... Budva ima dvije plaže: Mogren, koji je najviše pohađena i Potpoljen. Luka od Budve treba da se izdubi ...

(ZETA, 1. novembra 1931.)

Priredio Stanko Roganović

GALERIJA "MONTENEGRINA"

Sa izložbe slika i crteža Vladimira Dada Đuranovića

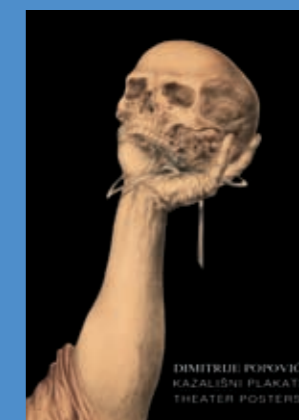

Sa skupne izložbe slika likovne udruge „Matulji“

Sa skupne izložbe slika likovne udruge „Matulji“

NOVI NASLOVI

PREDUSKRŠNJA DRUŽENJA

U Rijeci

U Zagrebu

SRETAN USKRS / SREĆAN VASKRS

